

GU Journalen

OBEROENDE TIDNING FÖR MEDARBETARE VID GÖTEBORGS UNIVERSITET #1 MARS 2022

Nyheter

Varning för publiceringskarteller

Nyheter

Önskar litet stöd för stor forskning

Reportage

Medierna som stöttar makten

PÅ VIRUSJAKT

Daide Angeletti spanar efter livslångt vaccin

GÖTEBORGS
UNIVERSITET

Successiv återgång till campus

DE SENASTE VECKORNA har pandemin fjärde våg sköljt över Sverige och vi har väl så gott som dagligen skickat krya-på-dig-hälsningar till kollegor och vänner som varit sjuka. Jag skänker er alla en tanke och önskar innerligt att ni som varit sjuka inte haft det alltför besvärligt.

Men så meddelade då regeringen att merparten av restriktionerna slopas från den 9 februari och med anledning av det har vi nu ett nytt inriktningsbeslut. Det är äntligen dags för ett successivt återtag till campus och arbetsplatser. Det ska ske ansvarsfullt under ett antal veckor och vi siktar på att vara klara den 31 mars. Vi har säkerligen trivts olika bra med det tillfälliga hemarbetet men det är nu dags att stegvis styra kosan tillbaka till campus och korridorer.

Vi har nu haft två år där vi samlat på oss lärdomar, inte minst digitala sådana. Vi har fått pröva nya sätt att göra väl invanda arbetsuppgifter och jag vill vara tydlig med att det är

viktigt att ta tillvara dessa lärdomar även efter pandemin. Som jag ser det ska vi föra in dessa erfarenheter i olika utvecklingsarbeten vi har framför oss: digitalisering, internationalisering, flexibelt arbetsliv, i frågor som rör arbetsmiljö och studiemiljö och inte minst pedagogik.

Samtidigt som vi ser ett tydligt ljus i pandemitunneln, pågår ett angenämt nöje med bokslutsarbete för 2021. Jag kan konstatera att vårt universitet har ett av de största utbildningsuppdragen i Sverige och för andra året i rad har verksamheterna klarat det med råge. Forskningsintäkterna har stadigt ökat och mitt under en pandemi går vi över gränsen 7 miljarder kronor i omsättning.

Jag är oerhört tacksam för era insatser och att ni gjort detta resultat möjligt.

Rektor EVA WIBERG

GÖTEBORGS
UNIVERSITET

Chefredaktör & ansvarig utgivare: Allan Eriksson, tel: 031-786 10 21, e-post: allan.eriksson@gu.se

Redaktör & stf ansvarig utgivare: Eva Lundgren tel: 031-786 10 81, e-post: eva.lundgren@gu.se

Fotograf: Johan Wingborg, tel: 070-595 38 01, e-post: johan.wingborg@gu.se

Layout: Anders Eurén, tel: 031-786 43 81, e-post: anders.euren@gu.se

Adress: GU Journalen, Göteborgs universitet Box 100, 405 30 Göteborg **E-post:** gu-journalen@gu.se

Internet: gu-journalen.gu.se **Uppaga:** 7 200 ex **ISSN:** 1402-9626 **Material:** För obeställt material ansvaras ej.

För ej signerat material ansvarar redaktionen. Citera gärna, men ange källan.

Adressändring: Gör skriftlig anmälan till redaktionen. **Tryckeri:** Göteborgstryckeriet.

Tidningen har en fri och självständig ställning gentemot sin ägare, Göteborgs universitet, och utformas enligt journalistiska principer samt enligt spelreglerna för press, radio och TV.

Innehåll

NYHETER 04–20

04. 1,5 miljarder i sparat kapital.
05. SAR-nätverket satsar på Afghanistan.
06. Högst 2 flygresor per år.
08. Publikationskarteller också för kvinnor.
10. Nätverkande kan hota trovärdighet.
11. Allt klart för Kristineberg center.
12. De representerar lärarna i styrelsen.
14. Så har det gått för UGOT-satsningen.
16. CARE breddar sitt samarbete.
17. Inget fortsatt centralt GU-stöd.
18. Nyttan med politiska fraktioner.
20. Önskar fler klassiska hus.

PROFILER 22–25

22. Letar vaccin som håller livet ut.

FOKUS 26

26. Dåligt med digital utveckling vid GU.

REPORTAGE 29–41

29. Löner – ett moraliskt dilemma.
30. Övervakning eller frihet?
32. Pandemi restriktionerna som hotade samhället.
34. GU:s första danslärare.
36. Bok förklarar ordet "kapabilitet".
37. Till minne av Claes Alvstam.
38. Språkteknologi hjälper forskarna.
40. Vad är konstnärlig forskning?

FOLK 42–52

42. Sällsynta jordartsmetaller finns överallt.
44. Spelfantasten från Colombia som blev psykolog.
46. Géraldine Fauville vill öka kunskapen om havet.
48. Debatt: Är högre utbildning ett propagandainstrument?
50. Nytt om folk.

42

Axel Sjöqvist

Foto: JOHAN WINGBORG

Redaktionen

Tänka rätt eller tänka fritt?

FÖRRA NUMRET, som delades ut på arbetsplatsen, handlade om hur efterlängtad det är att vara tillbaka på jobbet efter 20 månaders hemarbete. Ingen kunde då ana att en ny virusvariant skulle kasta oss tillbaka till en tid av restriktioner och hemarbete. Men omikron klassas inte längre som en samhällsfarlig sjukdom och livet börjar sakta återvända till någon form av normalitet. Med tanke på att det fortfarande råder hemarbete, även om den successiva återgången har inletts, har vi fattat beslut om att skicka hem detta nummer till alla anställda. Det kostar visserligen lite mer men vi tror att fördelarna överväger. Vi vill ju inte att tidningen ska ligga oläst ute på institutionerna.

Under våren planerar vi att genomföra en läsundersökning av GU Journalen, där vi bland annat kommer att ställa frågor om tidningens kvalitet men också om distributionen samt om nyttan med

en tryckt tidning. Men även om en majoritet skulle vara för en hemleverans är det inte säkert att vi kan skicka hem tidningen utan att vi får kompensation för det. Vi ser fram emot er respons.

Ett mål med GU Journalen är att göra nedslag i den mångfasetterade och breda verksamheten som Göteborgs universitet står för. Ett annat uppdrag är att väcka debatt och diskussion. I detta nummer medverkar Susanne Dodillet och Sverker Lundin, universitetslektorer i pedagogik, med en debattartikel som utgår ifrån omvandlingen av högskolan. De menar att både lärare och studenter riskerar att strömlinjeformas i ett system där ifrågasättande och kritiskt tänkande inte får plats. Olikheter ses som ett problem och alla ska stöpas i samma form. Håller du med eller är du av en annan åsikt? Skriv till GU Journalen och låt debatten fortsätta.

Allan Eriksson & Eva Lundgren

2021 – ett rekordår

GU gör ett rekordår trots pandemi – både inom utbildning och forskning. Överskottet för 2021 var nästan 200 miljoner, en förbättring med 150 miljoner kronor.

DET ÄR ÖVERVÄGANDE en ljus bild som målas upp när 2021 summeras. Inom forskningen ökade bidragsinkomsterna med hela 7 procent. Utfallet inom utbildning, räknat som helårsstudieplatser (HST), har aldrig varit större och ökade med 4 procent, jämfört med förra året, till totalt 28 715.

- Men det är inte enbart positivt. De senaste två åren har GU haft en överproduktion, vilket betyder att vi har för många studenter i relation till vårt uppdrag, säger ekonomichef Peter Tellberg.

Klart är att alla fakulteter når sitt ordinarie utbildningsuppdrag med råge. Fem av fakulteterna slår dock i taket på 10 procents ackumulerad överproduktion och kan inte spara mer.

- Vi behöver ligga närmare uppdraget i fortsättningen genom att minska volymen för att inte producera utbildning utan att få ersättning.

Däremot lyckades man inte nå lärarutbildningsuppdraget för 2021.

- **TROTS ATT DET** utbildades 92 fler helårsstudenter klarades inte uppdraget som hade utökats med 172 HST. Det är väldigt bra att fler lärarstudenter utbildas men vi jagar

ett uppdrag som bara blir större och större.

2020 stod forskningsbidragen i princip stilla. Förra året ökade inkomsterna från samtliga svenska och utländska givare, förutom från EU. Totalt låg bidragsinkomsterna på 2,1 miljarder kronor, vilket är en 7-procentig ökning på ett år.

- Under pandemins andra hälft har forskningsråden gett universitetet mer pengar, vilket är extra glädjande med tanke på att beviljade bidrag är ett mått på vår attraktivitet och konkurrenskraft. Men omställningen har också haft ett pris då delar av forskningen inte kunnat genomföras som planerat, påpekar Peter Tellberg.

Även om utbildnings- och forskningsvolymen har vuxit märks inte det inte så tydligt i antal nyanställda. Förra året steg antalet årsarbetare bara med 1 procent till 5 529.

- **LITE FÖRVÄNANDE** är en minskning på lärarsidan med tanke på den ökade undervisningen. Kategorin "annan undervisande och forskande personal" ökade med 2 procent men den största ökningen stod doktoranderna för, med 4 procent.

Sammantaget gick GU med ett större ekonomiskt överskott än planerat, 198 miljoner, varav en lika stor del ligger inom utbildning som inom forskning.

- Med tanke på att GU har en ekonomisk omslutning på

över 7 miljarder kronor är ett överskott på 200 miljoner inte en så stor differens, säger Peter Tellberg.

Det positiva resultatet innebär att det balanserade kapitalet når en ny rekordnivå på nästan 1,5 miljarder kronor.

REKTOR EVA WIBERG påpekar att den största delen är bundet till forskningsprojekt som ännu inte realiserats. Det handlar om cirka 1 miljard kronor.

- Vi behöver se till att vi inte lägger pengar på hög, utan att vi använder våra anslag. Vi behöver göra ytterligare satsningar. Dessutom är det viktigt att vi kan ge en trovärdig förklaring till regeringen om det sparade kapitalet.

Störst kapital, i relation till omsättning, står IT-fakulteten för. Men den fakultet som gjort den snabbaste vändningen är Humanistiska fakul-

teten som för bara några år sedan befann i djup ekonomisk kris samtidigt som Nya Humanisten stod klar.

- Då sade jag att det enda som kan rädda Humanisten är en riktig kris och lågkonjunktur och vi blev bönhörda. Man har väldigt framgångsrikt vänt ett dåligt läge till en medgång. Det är imponerande, säger Peter Tellberg.

DEN DEL AV universitetet som brottas med störst problem är Gemensamma förvaltningen (GF), som de senaste två åren dessutom haft ett sparkrav på 30 miljoner kronor. GF har dock under pandemin kraftigt förbättrat sitt resultat.

- Hur mycket som är sparbetting och pandemi är svårt att svara på. Men förra året minskade antalet årsarbetare med 20. Det visar på en återhållsamhet, avslutar Peter Tellberg.

Allan Eriksson

Men omställningen har också haft ett pris ...

PETER TELLBERG

Utfallet för GU:s fakulteter, UB och GF 2021 (mkr)

Humanistiska fakulteten	46
Samhällsvetenskapliga fakulteten	31
Handelshögskolan	46
Utbildningsvetenskapliga fakulteten	36
Naturvetenskapliga fakulteten	23
Sahlgrenska akademien	51
Konstnärliga fakulteten	18
IT-fakulteten	15
UB	-10
Gemensamma förvaltningen	-20

Sida-stöd åt forskare

Sida satsar 17 miljoner kronor för att svenska lärosäten under 2022–2024 ska kunna ta emot riskutsatta forskare från Afghanistan.

– Sedan talibanerna tog över i augusti hotas många akademiker till livet och hela forskningsfältet riskerar raseras, förklarar Karolina Catoni, kontaktperson för SAR Sweden Section.

EFTERSOM GU samordnar den svenska sektionen av Scholars at Risk (SAR) är det rektor Eva Wiberg som formellt står för ansökan till Sida, förklarar Karolina Catoni, biträdande enhetschef vid International Centre och den som organiserar placeringen av SAR-forskare vid svenska lärosäten.

– Sedan augusti förra året har det internationella SAR-nätverket fått in cirka 1 500 ansökningar från Afghanistan. Än så länge har dock bara ett sextiotal gått igenom bedömningsprocessen och enbart 23 forskare har fått plats vid något lärosäte. Det riskabla i att intervjua dessa personer har påverkat riskbedömningarna och hur lång tid dessa tar, alltså fördröjt tidigare upparbetade processer. SAR har valt att i ett första skede prioritera de forskare som befinner sig i grannländerna eftersom deras vistelsetid där ofta är väldigt kort.

18 PROCENT AV DE akademiker som kvalificerats för en lärosätesplacering är disputerade och cirka 60 procent har en master, berättar Karolina Catoni.

– Lärare vid afghanska universitet är sällan forskarutbildade. Efterfrågan på utbildade lärare har varit enorm sedan talibanernas fall för 20 år sedan, nya lärosäten har poppat upp lite varstans och utbildningssystemet har helt enkelt inte hunnit med. Att verkligen ta vara på och utveckla all kunskap som ändå

- I ett första skede prioriteras de forskare som befinner sig utanför Afghanistan, säger Karolina Catoni.

byggts upp de senaste decennierna är därför ytterligare ett skäl att ta emot dessa forskare, förutom att ge dem skydd mot förföljelse.

GÖTEBORGS UNIVERSITET har avsatt egna medel för att ta emot forskare inom SAR-nätverket. Dessutom stöder Riksbankens Jubileumsfond nätverket och även Formas har beslutat att skjuta till medel.

– De 17 miljoner som Sida nu erbjuder ska täcka 70 procent av främst lönekostnaderna för de gästforskare som utses. Vid GU finns för tillfället redan två SAR-forskare från andra länder

men vi tror att vi kommer att kunna erbjuda plats för en akademiker också från Afghanistan. Men det handlar om att matcha forskarna med lämpliga institutioner och grupper så att tiden här verkligen blir givande för båda parter.

SAR rekommenderar så långa anställningstider som möjligt för forskare från Afghanistan. Om vistelsen vid det mottagande lärosätet är 23 månader, räcker Sidas satsning till cirka 10 forskare. Men kortare anställningar om 12 månader kommer också att vara möjliga inom ramen för Sida-finansieringen.

– VI HOPPAS ATT de forskare som får hjälp genom SAR så småningom ska kunna återvända till sina hemländer, om de så önskar. Ofta är det dock inte möjligt och då gäller det att försöka stötta dem en längre period. Svenska lärosäten samarbetar därför och hjälps åt för att hitta så bra lösningar som möjligt, men självklart är de utsatta forskarnas situation ändå väldigt svår.

Tolv svenska lärosäten har visat intresse att ta emot riskutsatta forskare från Afghanistan 2022 eller 2023.

Text: **Eva Lundgren**

Foto: **Johan Wingborg**

FAKTA

Scholars at Risk (SAR) är ett internationellt nätverk, bestående av drygt 500 lärosäten, som arbetar för att värna akademisk frihet och ge skydd åt riskutsatta forskare. Den svenska sektionen, SAR Sweden Section, består av 23 lärosäten och samordnas sedan 2016 av Göteborgs universitet.

Mer om SAR:s arbete för afghanska forskare: www.scholarsatrisk.org/afghanistan_support/.

Men det handlar om att matcha forskarna med lämpliga institutioner ...

KAROLINA CATONI

Tåget gäller nästan alltid

Två institutioner går i bräschen för klimatarbetet: institutionen för kulturvård och Förvaltningshögskolan. Där får man högst göra två flygresor på ett år och att ta flyget under 100 mil är i princip inte tillåtet. Resor i Europa ska helst göras med tåg.

BÅDA INSTITUTIONERNA har uppdaterat sina miljö- och hållbarhetsplaner med skärpta krav på flygresor. Målet är att kraftigt minska utsläppen av koldioxid från tjänsteresor och det ska ske genom att anställda får göra högst två tur- och returresor per år. Innan en tjänsteresa bokas ska det noga övervägas om den kan ersättas av ett digitalt möte.

På institutionen för kulturvård har forskare Staffan Lundén lett arbetet i institutionens miljögrupp med att ta fram en ny rese- och mötespolicy som på flera punkter är en kraftig skärpning jämfört med GU:s mål.

- Ytterst handlar det om att bidra till att rädda planeten från en global kollaps. Det lilla vi kan göra här och nu har förhoppningsvis betydelse för kommande generationer. Allt annat ter sig annars meningslöst. Det handlar om att, som Greta Thunberg säger, lyssna på forskarna. Det är ju illa när inte ens forskarna gör det, påpekar Staffan Lundén.

När det var dags att uppdatera policyn valde man att sikta högre än GU:s centrala mål.

- Det är viktigt att en policy inte blir för vag och elastisk,

Det som pandemin lärt oss är att mycket kan göras digitalt.

STAFFAN LUNDÉN

men den får inte heller bli för rigid och strikt. Att flyga till Stockholm är inte tillåtet och resor under 100 mil kräver skriftligt tillstånd från prefekten. Syftet är att bli av med det onödiga resandet, säger Staffan Lundén.

Han hoppas att policyn kan bli ett viktigt planeringsverktyg både för vilka konferenser man deltar i och var man väljer att arrangera konferenser, utifrån hur tillgänglig platsen är med tåg. För till exempel ett europeiskt nätverk kan München vara ett föredra som mötesplats framför Sicilien eller Göteborg.

- Först och främst ska man försöka ersätta resorna med digitala möten. I andra hand undersöka möjligheten att åka tåg och i tredje hand ta flyget. Det som pandemin har lärt oss är att mycket kan göras digitalt. Självt har jag deltagit i flera konferenser online och att det har sparat mycket tid.

ISTÄLLET FÖR ATT flyga uppmuntras personalen att ta tåget. Som kompensation ska det vara möjligt att boka

första klass och, när det krävs, få betalt för en extra hotellnatt eller sovugn i första klass. Men policyn omfattar även korta resor inom stan. Därför har institutionen köpt in Västtrafikkort, Styr & Ställkort och cykelhjälm.

Staffan Lundén berättar att policyn har diskuterats på flera arbetsplatsträffar och att personalen varit överväldigande positiv. Själv tycker han inte att åtgärderna är särskilt dramatiska.

Principen är att det ska vara enkelt att fatta beslut om hur tjänsteresor och möten ska genomföras. En poäng med policyn är att den inte är styrande utan utgår ifrån var och ens ansvar.

- Vi har lånat en del formuleringar från SLU om den så kallade beslutstrappan. Den innebär att man ska fundera över om det ens är nödvändigt att delta, utifrån ens arbetstid och institutionens resurser.

TANKEN ÄR OCKSÅ att inresande studenter och gästforskare ska ta tåget.

Trots att det både blir dyrare och krångligare att boka tåg lyfter Staffan Lundén fram fördelarna med att resa.

- Vi behöver tid för återhämtning och kanske blir vi i längden inte effektivare av att flänga runt med flyg. Det är förstas orimligt att tåget är dyrare än flyget men det får vi acceptera om vi ska rädda klimatet.

Institutionens prefekt, Anneli Palmesköld, påpekar att hållbarhetsfrågor ligger i ämnets natur och att man

länge haft en vana att jobba digitalt, då institutionen finns på två orter: Göteborg och Mariestad.

- Uppföljningen kommer att ske i medarbetarsamtal. Som prefekt är det glädjande att policyn har ett så stort stöd bland personalen. Vi är övertygade om att vi kan förverkliga målen, säger hon och riktar ett särskilt tack till Förvaltningshögskolan som visat vägen.

YLVA NORÉN BRETZER är lektor på Förvaltningshögskolan men är också miljö- och hållbarhetssamordnare på 20 procent. Hon berättar att institutionen jobbat strategiskt med miljö- och hållbarhetsfrågor sedan 2014. Dokumentet, som utgår ifrån Agenda 2030 och GU:s Vision 2021-2030, omfattar alla områden, exempelvis forskning, utbildning, energi, IT, inköp, resor och avfall.

- VI VILL VISA ATT Förvaltningshögskolan tar hållbarhetsfrågorna på största allvar och att vi ligger i framkant. Det är inte bara ett egenintresse utan vi har också en stor kompetens inom dessa frågor. GU centralt minns ju inte själv vad man har gjort, så det gäller att vi på institutionsnivå fortsätter att driva på, säger Ylva Norén Bretzer.

Planen har nu uppdaterats vad gäller flygresor.

- Resor under 50 mil, som till Stockholm, ska alltid göras med tåg, och flygresor längre bort än 100 mil kräver skriftligt tillstånd av prefekt. Det gäller även om man tar ett

På Förvaltningshögskolan och institutionen för kulturvård är det i första hand tåg som gäller. Bilden är från Frankfurts centralstation.

anslutningsflyg från Köpenhamn eller Oslo, då får man ta tåget dit.

Men samtidigt är det väl enklare för Förvaltningshögskolan, som inte är lika beroende av samarbete med andra länder, som exempelvis institutionerna för globala studier eller miljöekonomi?

- Ja, huvuddelen av vår empiri finns inom landets gränser men vi har några forskare som samarbetar med Östeuropa och Latinamerika och som behöver resa. Dessutom måste vi värna om att våra unga forskare får åka ut och bygga upp nätverk. På en övergripande nivå kan det finnas institutioner som behöver flyga mer, men då kanske andra institutioner kan minska sitt flygande med 70-80 procent om vi ska nå klimatmålen. Man får se till GU som helhet, säger Ylva Norén Bretzer.

HON POÄNGTERAR att det inte handlar om att minska på resandet utan på flyget. Huvuddelen av resorna sker redan idag inom Europa och det gäller att fler åker tåg.

Foto: JOHAN WINGSBORG

- Redan 2018 åkte jag tåg till Venedig på konferens och det var ursmidigt. Det var lyxigt med egen sovkupé, dessutom fick jag frukost på sängen. Det är en ganska enkel rutt men vi som stort lärosäte måste ställa krav på att Agencia steppar upp.

Även det lilla har betydelse. För några år sedan var Förvaltningshögskolan en av de första vid GU med att erbjuda vegetarisk mat vid konferenser. Kranvatten är standard. Dessutom har alla anställda fått

Resor under 50 mil, som till Stockholm, ska alltid göras med tåg.

YLVA NORÉN BRETZER

en termosmugg för att slippa använda engångsmuggar.

Själv drivs hon av en vilja att göra skillnad.

- Det är lite kul att vara motvalls och spännande att se vad man kan göra på annat sätt. Jag tycker att hållbarhetsfrågorna är en ödesfråga för allas vår framtid. Alla kan inte göra allt, men alla kan göra något, säger Ylva Norén Bretzer.

Text: **Allan Eriksson**

Foto: **Shutterstock**

Live Stretmo menar att nätverken består av både kvinnor och män.

Kvinnor nätverkar lika mycket som män

Vetenskapsrådets enkätstudie om jämställdhet inom akademien visar att kvinnor och män nätverkar ungefär lika mycket. Och varför skulle det inte vara så? Det undrar Louise von Essen, professor vid institutionen för kvinnors och barns hälsa, vid Uppsala universitet, som menar att kvinnor alltmer tar efter männens framgångskoncept och bildar publikationskarteller.

ENLIGT VETENSKAPSRADETS rapport är kvinnor och män relativt samstämmiga i bedömningen om vad som är framgångsfaktorer i högskolan: vetenskaplig meritering är den absolut viktigaste, följt av tillgången till nätverk. När tidigare studier pekat på att kvinnor har en bristande tillgång till den näst viktigaste framgångsfaktorn visar rapportens enkätstudie att 87 procent av kvinnorna och 91 procent av männen har haft möjlighet att utveckla nätverk.

Louise von Essen, professor på institutionen för kvinnors och barns hälsa vid Uppsala universitet, är inte förvånad. Under senare år har hon sett hur kvinnor gör alltmer som män länge gjort - sätter upp varandra på sina publikationer och bildar så kallade publikationskarteller. - Det räcker att studera hur det ser ut på publikationslistor. Hur många människor som helst kan inte bidra vetenskapligt till ett arbete. Det finns regler, de så kallade Vancouver-reglerna, som klar-

gör vad man ska ha bidragit med för att stå med på en artikel. Man ska ha bidragit signifikant till idé, analys, rapportering och lite andra saker. Så hur hinner vissa skriva 20 artiklar per år? Svaret är att de egentligen inte hinner alls.

FREDRIK BONDESTAM, förestandare för Nationella sekretariatet för genusforskning, ser inget konstigt med att också kvinnor bildar publikationskarteller.

- Det är självklart att framgångsrika strategier imiteras,

det görs i alla organisationskulturer. Men det är inte självklart att det är just de nätverk man själv valt att ingå i som leder framåt. Föreställningen att de formella "peken" styr, är lite naiv. Det här handlar om betydligt kladdigare frågor: om vem som känner vem, om hur hela trädet av beroende och medberoende ser ut. Jag sätter ganska liten tilltro till den här typen av nätverksfrågor och statistik. Man måste ha en helt annan ingång för att förstå vad som skapar framgång inom akademien.

Idag har flera lärosäten information om Vancouver-reglerna på sina webbplatser. Frågan om sampublication i karteller eller liknade berörs dock inte, det konstateras kort att "kvinnor och män i huvudsak har samma möjligheter att publicera sig tillsammans med sin handledare, inom de områden där sampublicering är en vanlig form". Kvinnor är dock oftare kritiska till hur författarordning tillämpas och de upplever dessutom ett något

Det handlar om betydligt kladdigare frågor ...

FREDRIK BONDESTAM

mindre stöd som uppmuntrar publicering.

Live Stretmo, lektor på institutionen för pedagogik, kommunikation och lärande, tycker också att det låter rimligt att kvinnor idag nätverkar lika mycket som män.

- Och jag tror de flesta blivit varse om att de måste ha med sig seniora docenter och professorer för att det ska utmytna i forskningspengar och så vidare. Min erfarenhet är att de här nätverken består både av kvinnor och män.

Men enligt Louise von Essen bidrar publikationskarteller till orättvisa i vetenskapsvärlden.

- De personer som inte ingår i den typen av nätverk, eller som inte vill för att det går emot god forskningssed, ligger mycket sämre till när man räknar meriter.

Hon säger sig själv ha tillräckligt med publikationer men att de kunde varit fler.

- Intuitivt har det burit mig emot att inte följa Vancouver-reglerna. Jag har aldrig upplevt det som ett problem, även om jag kanske någon gång inte fått ett anslag på grund av för få publiceringar.

I GRUND OCH BOTTEN tycker hon att antal publiceringar är ett okänsligt mått på meritering och att stora forskningsfinansiärer därför borde se

över hur de bedömer meriter - något som hon också vet att det har tagits initiativ till.

- Om du som forskare har 150 publiceringar är ju det intressanta vad du har bidragit med i alla dessa, och vilken nytta de i sin tur har gjort på kort och lång sikt. Det är först när vi kommer in på de sakerna som vi får rätt styrning på meriteringen. →

Text: **Lars Nicklason**

Foto: **Johan Wingborg**

FAKTA

Vetenskapsrådets rapport

Hur jämställt är det i högskolan? Kvinnors och mäns förutsättningar att bedriva forskning är en jämställdhetsstudie som fokuserar på kvinnor och män som nyligen tagit doktorsexamen. Det övergripande resultatet är att kvinnors och mäns karriärer i huvudsak utvecklas likartat.

De så kallade Vancouver-reglerna rekommenderar fyra kriterier för författarskap som alla ska vara uppfyllda. En författare ska ha:

1. lämnat substantiella bidrag till projektets idé och design, insamling av data eller analys och tolkning av data
2. skrivit första artikelutkastet eller kritiskt reviderat det med avseende på viktigt intellektuellt innehåll
3. slutgiltigt godkänt artikeln för publicering
4. samtyckt till att kunna hållas ansvarig för alla aspekter av artikeln, genom att garantera att frågor om korrekthet och hederlighet på lämpligt sätt har utretts och säkerställts.

Riktlinjerna tillägger att en medförfattare ska veta vilka andra författare som står för studiens olika delar och ha förtroende för att de andra författarnas bidrag är vederhäftiga.

Foto: UPPSALA UNIVERSITET

- De som inte är med i publiceringskarteller missgynnas, påpekar Louise von Essen.

Vill inte bidra till karteller

Det är viktigt att nätverka och samarbeta men bara om det gynnar kvaliteten. Och publikationskarteller är inget som två av GU:s mest citerade kvinnor vill medverka i.

– JAG KÄNNER IGEN

mönstret med publikationskarteller eftersom jag bedömer ansökningar både här och i Lund, säger Katharina Stibrant Sunnerhagen, professor på institutionen för neurovetenskap och fysiologi. Hon är en av tre kvinnor som år 2020 hamnade på Elseviers lista över de 20 mest citerade forskarna på GU. Hon menar att det både finns för- och nackdelar med att jobba i nätverk.

– Dels är det viktigt att bjuda in doktorander i sina nätverk för att hjälpa dem att komma vidare. Dels kan nätverkande ha ett värde när det handlar om stora kvantitativa material, som det är lätt att dra generaliserbara data ur. Men konsekvensen är att var och ens insats oftast blir liten. Det måste man förhålla sig till när man värderar en forskares publikationslista. Norge har en bra modell, där tidskriftens impact ger ett högt poäng men att det kan dras ner om listan på författare är alltför lång.

Katharina Stibrant Sunnerhagen hänvisar till en artikel i Nature förra året där frågan om författarordning diskuteras.

– Man kan se det som en hängmatta. Ju längre man är åt ändarna, desto bättre. De första författarna är de som gjort grovjobbet medan de sista är seniora forskare som betytt mycket för forskningsområdet. Därför blir jag förvånad över att folk blir imponerade av att någon haft en artikel inne i Nature när denne står i mitten bland 40 andra författare. Vad har man då gjort? Det borde man reflektera mer över.

Ser du publikationskarteller som ett hot mot akademins trovärdighet?

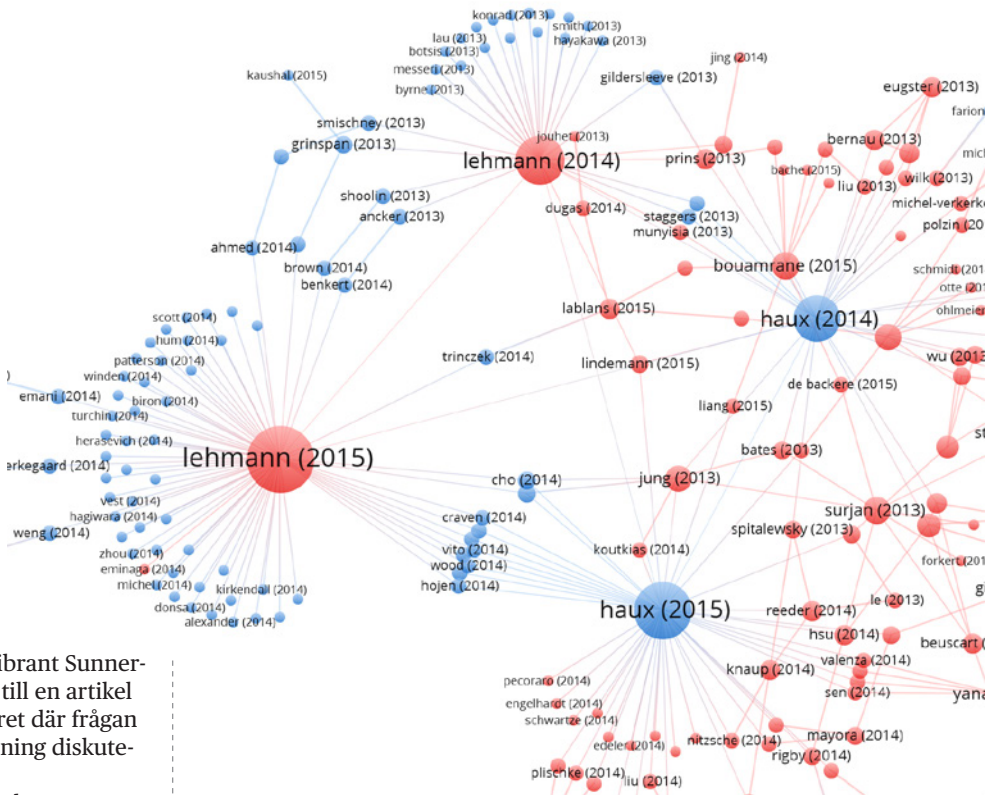
– Jag vet inte om det är ett hot, men det är inte rätt. Använder man sig av en modell där ”om jag får stå på din får du stå på min” bryter man mot reglerna för vetenskaplig hederlighet.

Har du själv blivit erbjuden ett sådant samarbete?

– Ja, för länge sedan, men jag sade nej.

Sara Thomée, docent på psykologiska institutionen, är med på samma lista som Katharina Stibrant Sunnerhagen – något som gör henne förvånad.

– Det är nästan komiskt. Jag forskar om IT och stress

Forskare ska inte bara glida med.

SARA THOMÉE

men har inte publicerat något särskilt välciterat sedan 2020; däremot har jag några äldre artiklar med fortsatt hyfsat hög citeringsgrad.

Hon påpekar att det länge funnits en trend att publicera sig i högt rankade internationella tidskrifter, snarare än i svenska rapporter eller böcker, som är längre ner i hierarkin.

Att dela författarskap med personer som inte bidragit, det är inget som Sara Thomée står efter. Hon har heller aldrig hört talas om begreppet ”publikationskartell”, även

om hon känner igen fenomenet.

– Publiceringssättet skiljer sig åt mellan olika discipliner men likheterna håller på att minska. Förr kunde icke-medicinare fnysa åt medicinare som sampublicerar. Nu sker det även inom humaniora och samhällsvetenskap, även om vi kanske inte spelar i samma division som de.

Alla som står med som författare i en publikation ska ha bidragit, det har alltid varit viktigt för Sara Thomée.

– Att någon ska stå med för att det ”ser bra ut” eller för att en person ”behöver meritera sig” har jag alltid varit emot. Forskare ska inte bara få glida med.

Det tycker också Katharina Stibrant Sunnerhagen.

– Hårt arbete ska löna sig. Man måste kunna se sig i spegeln och svara ärligt när en grävande reporter knackar på dörren och frågar vad man har gjort.

Text: Lars Nicklason
Foto: Johan Wingborg

Kristineberg blir ny forskningsmiljö

Foto: JOHAN WINGBORG

Kristineberg Center för marin forskning och innovation, det är namnet på den nya satsning där fem starka forskningsaktörer går in för att gemensamt driva forskningsstationen i Fiskebäckskil. Målet är att bli en av Europas ledande forskningsmiljöer inom det marina området.

TURERNA HAR VARIT många sedan Göteborgs universitet 2008 tog över ansvaret för forskningsstationen Kristineberg. Tillsammans med Tjärnö marinbiologiska laboratorium var stationen under ett antal år en del av SLC, Sven Lovén centrum för marina vetenskaper, men hotades av nedläggning när SLC avvecklades. En utredning av Axel Wenblad i början av 2017 föreslog istället ett konsortium av fem parter: GU, Chalmers, KTH, RISE och Svenska Miljöinstitutet. Det är det förslaget som nu i princip förverkligas.

– **DESSA AKTÖRER** samarbetar redan så i det korta perspektivet blir förändringen inte så stor, förklarar Göran Hilmersson, dekan på

Naturvetenskapliga fakulteten. Att samtliga rektorer och verksamhetsföreträdare för de fem deltagarna nu skrivit under ett avtal skapar trygghet inför framtiden. Det är dock fortfarande GU som äger infrastrukturen och har hyresavtalet för byggnaderna, däremot ska styrning, finansiering samt inflytande och ansvar ske på lika villkor mellan aktörerna. Varje part betalar för sin del av nyttjandet men om stationen skulle gå med förlust delar man på kostnaderna.

KRISTINEBERG ÄR speciellt på flera sätt, påpekar Göran Hilmersson.

– Dels ligger forskningsstationen vid Gullmarn, som är en ovanlig miljö, nästan som ett innanhav med särskild flora och fauna. Det är också en av världens äldsta forskningsstationer med mätserier som sträcker sig tillbaka till 1800-talet. Med Kristineberg ökar också våra möjligheter att samverka med SLU vars forskningsfartyg Svea har sin hemmahamn i Lysekil.

Kristineberg har också flera testanläggningar och laboratorier samt utrymmen som ger möjlighet till möten och utbildning. Flera projekt

pågår redan, bland annat användning av alger för att göra nya material samt satsningar på "blå mat" med olika produkter från havet.

Nu ska var och en av parterna utse en representant till en gemensam stämma som sedan kommer att tillsätta en styrelse, berättar Göran Hilmersson.

– Vi är nu i en uppstartsfas av verksamheten. Under året kommer bland annat institutionen för marina vetenskaper att tillsätta en föreståndare för centrumet. Att få fem intressenter att komma överens är inte så lätt men att det nu äntligen skett är alla som jag talat med mycket glada över. Aktörerna har också visat stort intresse för att öka sitt engagemang i Kristineberg, berättar Göran Hilmersson.

ÖVERENSKOMMELSEN mellan samarbetsparterna är på fem år där GU är värd. Förhoppningen är att centrumet ska stärka utvecklingen av en hållbar ekonomi inom det marina området samt öka svensk attraktions- och konkurrenskraft.

Text: **Eva Lundgren**
Foto: **Eduardo Infantes**

FAKTA

Kristineberg ligger i Fiskebäckskil och grundades 1877 under namnet Kristinebergs zoologiska hafsstation. Fram till och med 2007 drevs stationen av Kungl. Vetenskapsakademien, i nära samverkan med Göteborgs universitet. Åren 2008–2017 var stationen en del av Sven Lovén centrum för marina vetenskaper, som 2017 bytte namn till Lovén centrum för marin infrastruktur. Sedan 2018 hör stationen till institutionen för marina vetenskaper. Enligt ett nytt beslut drivs och utvecklas stationen gemensamt av Göteborgs universitet, IVL Svenska Miljöinstitutet, KTH och RISE Research Institutes of Sweden, under namnet Kristineberg Center för marin forskning och innovation.

De får inflytande över hela GU

De har valts att representera GU:s medarbetare och får uppdraget att staka ut universitetets framtid. Här är frågorna som de vill driva fram till 2024.

Text: Allan Eriksson Foto: Johan Wingborg

Namn: Olof Johansson-Stenman
Ålder: 55 år.
Titel: Professor (August Röhss professor i nationalekonomi).
Familj: Fru och två barn (som båda studerar vid GU).
Institution: Nationalekonomi med statistik.
Bor: Härlanda (i tvåfamiljshus).
Intressen: Tycker om att vara vid havet samt att se Häckens matcher.

Namn: Helle Wijk
Ålder: 63 år.
Titel: Professor.
Familj: Gift, tre vuxna barn.
Institution: Vårdvetenskap och hälsa/Sahlgrenska akademien.
Bor: Göteborg.
Intressen: Träning och utomhusaktiviteter.

Namn: Gustaf Kastberg Weichselberger
Ålder: 46 år.
Titel: Professor i offentlig förvaltning.
Familj: Fru, två barn och 200 000 bin.
Institution: Förvaltningshögskolan.
Bor: Varberg.
Intressen: Biodling, skidåkning och bergsvandring.

- 1 **Varför ställer du upp som lärarrepresentant i universitetsstyrelsen?**
- 2 **Vilka är de stora utmaningarna i framtiden för Göteborgs universitet?**
- 3 **Vilka frågor kommer du att driva i styrelsen?**

Olof Johansson-Stenman

1 Jag hoppas förstås kunna bidra till att ytterligare stärka GU som ett universitet för världen.

2 De stora och globala hållbarhetsfrågorna, i flera dimensioner, är här för att stanna. En annan viktig fråga är att stärka kvaliteten i undervisning och forskning.

3 GU är både en svensk statlig myndighet och ett internationellt universitet, där jag menar att fokus och utgångspunkten måste vara på det senare. Som ett sådant bör universitetet och styrelsen:

i) aktivt stå upp för centrala vetenskapliga värden och verka för ett konstruktivt och öppet samtalsklimat på vetenskaplig grund, inte minst i tider av alternativa fakta och kunskaps-resistens

ii) ha fokus på att skapa goda förutsättningar för att kärnverksamheten, forskning och utbildning, ska hålla så hög kvalitet som möjligt

iii) ha tillit till att anställda vid GU har en stark inre motivation och gör ett gott arbete

iv) säkerställa god förankring och hög kvalitet i utformandet av viktiga ämnesövergripande satsningar på hållbarhetsfrågor, och särskilt utforma dessa på ett sätt som minimerar merarbetet för forskarna (som redan lägger ner mycket tid på forskningsansökningar)

v) bli bättre på att utnyttja den omfattande digitalisering och kompetenshöjning inom stödverksamheten som vi genomgått och genomgår till att minska den administrativa tidsåtgången för lärare och forskare

vi) stärka våra rekryteringsarbeten så att vi blir bättre på att hitta den mest lämpade

kandidaten globalt till varje enskild tjänst, bland annat genom att bli bättre på att annonsera effektivt internationellt samt att snabba på rekryteringsprocesserna

vii) överväga om dagens system för fördelning av forsknings- och utbildningsresurser verkligen är de mest adekvata år 2022.

Härutöver kommer frågan om val av rektor för den kommande mandatperioden upp på dagordningen redan det första styrelsemötet. Det är naturligtvis en av de allra viktigaste styrelsefrågorna, där det är centralt att vi gör ett mycket grundligt arbete.

Helle Wijk

1 Jag ser det som ett angeläget och ansvarsfullt uppdrag och är mycket hedrad över förtroendet. Att få vara en del av universitetsstyrelsen som är GU:s högsta beslutande organ är oerhört spännande med tanke på de många och betydelsefulla frågor för universitetets utveckling och ställning nationellt och internationellt som är på bordet. Vi tre lärarrepresentanter ska representera lärarperspektivet generellt vilket är en utmaning med tanke på universitetets många institutioner och fakulteter. Men jag tror att många frågor är gemensamma när det gäller forskning och utbildning och universitetets inre frågor kring organisation, styrning och arbetsmiljö.

2 En av många viktiga frågor inför framtiden är universitetets samverkan med andra lärosäten samt med samhället och näringslivet, inte minst när det gäller att vara en attraktiv arbetsmiljö som stimulerar till rekrytering och

gränsöverstigande forsknings-, utbildnings- och utvecklings-samarbeten. Sedan har vi ju ett stundande rektorsval som naturligtvis är en mycket viktig fråga och innebär en omfattande process som måste ges tid.

3 Jag har erfarenhet av att arbeta med insatser som främjar och driver på utvecklingen av kompletta akademiska miljöer i växelverkan mellan forskning, utbildning och det omgivande samhället, en erfarenhet som jag tror kan vara värdefull i styrelsearbetet.

Gustaf Kastberg Weichselberger

1 För att jag blev tillfrågad. Jag tycker att det är viktigt att som undervisande forskare kunna representera kollegerna. Styrelsen är ett forum där viss påverkan kan utövas. Att skapa bra verksamhet kan enbart de som arbetar i verksamheten göra. Den övergripande nivån kan bidra genom att skapa en tydlig spelplan och bör hålla sig till det. Sedan finns det ju konkreta frågor som styrelsen hanterar, som tillsättning av rektor, där ju det kollegiala inflytandet är viktigt att beakta. Jag ägnar mig i vardagen åt forskning kring organisering och styrning av offentliga organisationer, förhoppningsvis är det en kompetens som kan komma till pass i något läge.

2 Att lyckas med att värna om kollegialitet, ha fokus på kärnuppgiften och stärka kvalitet i forskning och undervisning. Universitetet är en betydelsefull institution i samhället med hög legitimitet. Detta är viktigt att beakta och värna om. I en tid med starka

opinionsyttringar och motstridiga krav bör universitet kunna utgöra en grund för öppenhet och reflektion utan att för den skull som samhällsinstitution behöva dras med eller prutas på viktiga värden.

3 Jag avser att ha ett fokus på förutsättningar för och bedrivande av undervisning och forskning. Det är viktigt att de verksamhetsnära frågorna har en stark representation på alla nivåer inom universitetet, inte minst med tanke på de många, och ofta motstridiga krav, som ställs på lärosätena. Centrala frågor som har direkt bäring på den dagliga verksamheten handlar om allokering av resurser, att strategiska frågor relateras till forskning och undervisning samt att akademisk frihet värnas.

FAKTA

Ersättare

Asa Arping, professor i litteraturvetenskap, Humanistiska fakulteten (var tidigare ordinarie ledamot).

Dag Hanstorp, professor i atomfysik, Naturvetenskapliga fakulteten (ny).

Illustration: KRISTINA EDGREN

Önskar fortsatt stöd

En liten summa för att kunna behålla föreståndare, koordinatör och kommunikatör, det är vad UGOT-centrumen önskar, nu när det sex-åriga centrala stödet går mot sitt slut.

– **OM MAN TÄNKER** sig universitetet som en helhet, och inte som en samling småenheter, är det viktigt med forskning som går över fakultetsgränserna. Och ett centrum är ett väldigt bra sätt att göra det på, istället för att stoppa in allt i fakulteter och institutioner.

Det förklarar Ingmar Skoog, professor i psykiatri och föreståndare för Centrum för åldrande och hälsa (AgeCap).

Centrumet startade redan 2014, alltså några år före den stora UGOT-satsningen.

– För närvarande har vi ett trettiotal fakultetsövergripande projekt på gång i samarbeten mellan forskare som aldrig skulle ha träffats om det inte vore för centrumet. Men fördelen med en centrumbildning är också att vi blir en part som kan samverka med det övriga samhället och att vi syns i den allmänna debatten.

FORSKARE VID AGECAP har bland annat blivit inbjudna till olika organ kring frågor om äldres situation samt deltagit i flera mediala sammanhang om bland annat ålderism, pensionssystemet samt begreppet ”kapabilitet”. Centrumet har också fått besök av ministrar och politiker, berättar Ingmar Skoog.

– Till de lite mer ovanliga sammanhang där AgeCap

medverkat hör en teaterpjäs samt en tv-serie om fyra-åringar. Vi har även publicerat mycket god vetenskap inom en mängd områden. Bland annat är vi på gång med en ny H 70-studie om hälsa och välbefinnande hos personer födda 1952-1953.

Det är Forte som stått för huvuddelen av den externa finansieringen av AgeCap. Medlen täcker forskning för ungefär ytterligare ett år. Ingmar Skoog påpekar dock att det är svårt att med externa medel betala för samordning av verksamheten, som en föreståndare, koordinatör och kommunikatör.

– Om vi inte får ett mindre stöd från GU vet vi ännu inte hur vi ska hantera det.

Kristina Snuttan Sundell, professor i zoofysiologi, är föreståndare för Nationellt centrum för marin vattenbruksforskning (SWEMARC).

Hon berättar att centrumet nu består av ett sjuttiofem forskare. SWEMARC

har också blivit en viktig aktör inom vattenbruk, både nationellt och i Europa.

– **BLAND ANNAT** fungerar vi som rådgivande instans gentemot både företag och myndigheter som Länsstyrelsen i Västra Götaland, Jordbruksverket och Havs- och vattenmyndigheten. Vi medverkar också med expertis exempelvis när det gäller direktiv för EU-kommissionen. Skälet till att vi blivit så viktiga är just vårt tvärvetenskapliga angreppssätt; vi har experter inom bland annat marin biologi, oceanografi, juridik, statsvetenskap, marknads-

föring och design. Inte minst viktigt har SWEMARC varit när det gäller det ökade intresset för "blå mat". Det handlar om fisk, skaldjur och musslor men också om exempelvis alger och sjögrurkor.

ÄVEN OM CENTRUMET har stöd från Västra Götalandsregionen och drar in mycket externa medel är det svårt att med dessa finansiera den stödverksamhet som knyter ihop verksamheten, menar Snuttan Sundell.

- Vi är förstas införstådda med att vi inte kommer att få ytterligare 50 miljoner kronor från rektor. Men ett litet stöd på kanske 2-3 miljoner skulle betyda mycket för oss. Idag har vi en exekutiv grupp som består av ordförande, kommunikatör samt två koordinatörer: en för forskning och en för utbildning. Det är denna grupp som planerar aktiviteter både inom centrumet och med det omgivande samhället, organiserar kunskaphöjande och utåtriktade satsningar och stöder både forskare och myndigheter i olika sammanhang. Den går förstås att skära ner på men det finns en kritisk gräns när verksamheten inte längre fungerar.

Sverker C. Jagers, professor i statsvetenskap, är föreståndare för Centrum

för forskning om kollektivt handlande (CeCAR). Han påpekar att det tar tid att bygga upp tvärvetenskaplig samverkan och att det är först efter några år de riktigt intressanta resultaten börjar komma.

- Men CeCAR har verkligen funnit sin plats. Vi har fått pengar från bland annat VR, Forte och Mistra och våra forskare har inlett strategisk samverkan med exempelvis FN:s utvecklingsprogram och Världsbanken. Det hade aldrig

hända utan centrumet. Vi fick också nyligen veta att en av våra artiklar accepterats i den ansedda tidskriften *Nature Climate Change*, vilket är ganska ovanligt för samhällsvetare.

CeCAR har externa medel för flera år framåt, påpekar Sverker C. Jagers.

- Vi har råd med vår årliga sommarkonferens och vi har också avsatt medel för att våra doktorander ska bli klara. Men vi behöver extra medel för den lilla grupp som håller samman verksamheten.

SVERKER C. JAGERS tänker sig tre möjliga framtidsscenarioer:

- Det vi hoppas är att vi får ett litet stöd på ett par miljoner så att vi kan fortsätta verksamheten och exempelvis ha råd med några inresande gästforskare. Det andra scenariot handlar om ett ännu mindre stöd men som dock ger möjlighet till viss seminarieverksamhet samt vår vinterworkshop och sommarkonferens.

Det tredje scenariot, att stödet helt uteblir, innebär att CeCAR förvandlas till enbart ett ideellt nätverk.

- Ett nätverk utan organisation riskerar dock vittra sönder. Med tanke på allt arbete som lagts ner på UGOT-satsningen, som sedan blivit så framgångsrik, vore det ett väldigt slöseri att inte ta vara på alla nätverk och all kunskap som byggts upp.

Thomas Backhaus är professor i ekotoxikologi och föreståndare för

Centrum för framtidens kemiska riskanalyser och styrning (FRAM).

- Kemikaliers påverkan på miljön är komplex. Exempelvis kan kemiska blandningar vara giftiga även om de ingående ingredienserna inte är det. FRAM:s uppdrag handlar om att balansera vårt

behov av kemikalier med att ta hänsyn till miljön. Det är komplicerade frågor som vi knappast kunnat arbeta med utan en tvärdisciplinär centrumbildning.

Bland de studier som pågår finns en om kemikaliehanteringen i Sverige, Chile och Kenya, där tre olika ekosystem i tre skilda samhällen jämförs.

- Chile är intressant också eftersom landet exporterar frukt till Europa, och då anpassar användningen av bekämpningsmedel till europeiska bestämmelser. Det gör man däremot inte när det gäller frukt för inhemskt bruk, vilket är ett exempel på vikten av internationella regler. FRAM samarbetar därför med Kemikalieinspektionen och motsvarande organ inom EU och OECD. Bland annat har vi tagit fram en "mixture assessment factor (MAF), ett praktiskt verktyg för att uppskatta riskerna med kemikalieblandning. Europeiska kommissionen föreslår nu att MAF ska användas som ett instrument för framtida kemikaliehantering.

Ett problem som FRAM adresserar är att forskare och beslutsfattare sällan talar samma språk, påpekar Thomas Backhaus.

- VI SKULLE BEHÖVA ett IPCC för kemikaliehantering, där forskare och politiker möts. Några kollegor och jag skrev förra året en artikel om detta som publicerades i den prestigefulla tidskriften *Science Magazine*.

FRAM har medel för fortsatt verksamhet under hela 2022. Vad som händer sedan är dock oklart, berättar Thomas Backhaus.

- Vi behöver ett modest stöd för att hålla ihop själva centrumet. Jag hoppas och tror att det finns ett intresse att bidra, både vid fakulteten och vid institutionen för biologi och miljövetenskap.

"Ett extremt imponerande forskningscentrum med ett

betydande internationellt rykte och potential att bli världsledande" är ett av områdena om Centrum för kritiska kulturarvsstudier (CCHS) i en nyligen genomförd utvärdering. Den framhåller också en imponerande produktivitet snivå vad gäller ansökningsansökningar, publikationer och offentliga engagemang. Förutom tvärvetenskapligt samarbete med flera av GU:s fakulteter samverkar centrumet också med University College London, som även är representerat i CCHS: styrelse. Kulturarvsakademien, ett samarbetsprojekt mellan GU och kulturarvsinstitutioner i Västra Götalandsregionen, är också en del av CCHS.

- Vår plan är självklart att fortsätta framåt, en så lyckosam satsning går inte att bara släppa, förklarar föreståndaren Ola Wetterberg, professor i kulturvård. Centrumet har flera breda forskningsområden, bland annat om kulturarv i relation till hälsa, till staden och till skräp och avfall. Vi har också mycket utåtriktad verksamhet, exempelvis i samarbete med Världskulturmuseet.

Ola Wetterberg påpekar att CCHS har finansiering för detta och

nästa år. Men liksom övriga UGOT-centrum behöver man en liten komplettering.

- De medel som GU satsat på CCHS har gett väldigt mycket tillbaka: vi har skapat ett stort värde för olika kulturarvsinstitutioner och har också arbetat gentemot flera myndigheter. Vi hoppas därför på något slags fortsatt stöd. Att CCHS skulle läggas ner finns dock inte i min tankevärld; på något sätt kommer vi att lyckas finansiera verksamheten.

Eva Lundgren

Illustration: KRISTINA EDGREN

Nystart för breddat CARE

CARE, Centrum för antibiotikaresistensforskning vid Göteborgs universitet, breddas och blir grunden för ett gemensamt fokusområde som också inkluderar Chalmers, Sahlgrenska Universitetssjukhuset och Regional Utveckling vid VGR.

– Det innebär en väldigt spännande nystart för CARE som blir en angelägenhet för Göteborg snarare än för bara GU, förklarar Joakim Larsson, föreståndare för CARE.

UNDER SEX ÅR har UGOT-centrumen haft finansiering av rektor. Nu är satsningen slut och tanken

är att centrumen ska stå på egna ben. Det gäller bland annat CARE, Centrum för forskning om antibiotikaresistens, som i två nyligen genomförda utvärderingar får högt betyg, berättar föreståndaren Joakim Larsson, professor i miljöfarmakologi.

– Bland annat har centrumet medverkat i 94 forskningsprojekt, som sammanlagt dragit in över 400 miljoner kronor i externa medel, varav 84 procent koordinerats av CARE. Centrumet har attraherat drygt 140 masterstudenter och lett till 16 doktorsavhandlingar. Vi har uppmärksammat nationellt och globalt och kunnat påverka internationell policy. Att inte förvalta vårt varumärke och den intellektuella

Men att CARE blir ännu bredare innebär många nya intressanta möjligheter.

JOAKIM LARSSON

infrastruktur som byggts upp här vore väldigt oklokt, vilket våra blivande samarbetspartner håller med om.

DET ÄR samverkansgruppen för Sahlgrenska akademien, Naturvetenskapliga fakulteten, Chalmers, Sahlgrenska Universitetssjukhuset och Regional Utveckling vid VGR som fattat beslut om att göra antibiotikaresistens till ett gemensamt fokusområde. Det berättar Henrik Hagberg, prodekan på Sahlgrenska akademien.

– Vi vill ta vara på den potential som finns vid de båda lärosätena samt vid sjukvården, som ju ger möjlighet till translationell forskning och kliniska studier.

Exakt hur samverkan ska se ut är ännu inte klart, framför allt är finansiering av det administrativa stödet inte löst. Det har ju GU stått för under sex år men både Chalmers och Västra Götalandsregionen har visat intresse att bidra.

JOAKIM LARSSON betonar vikten av den tvärvetenskapliga bredden som redan finns vid centrumet.

- Men att CARE nu blir ännu bredare innebär förstås många nya intressanta möjligheter, påpekar han.

Fredrik Westerlund, professor i kemisk biologi, sitter i styrgruppen för styrkeområdet hälsa och teknik vid Chalmers. Han menar att det finns mycket att vinna på ett samarbete mellan GU, Chalmers, Sahlgrenska Universitetssjukhuset och Regional Utveckling vid VGR.

- **ANTIBIOTIKARESISTENS** kallas ibland den "sovande pandemin" och delar problematik med klimatkrisen: den är en väldigt allvarlig utmaning men utvecklas inte lika snabbt som covid-19-pandemin, vilket gör det svårare att mobilisera riktigt kraftiga åtgärder. Jag har faktiskt varit lite avundsjuk på CARE som tagit sig an denna fråga på ett så väldigt tvärvetenskapligt sätt och ser verkligen fram emot vår samverkan. Chalmers har mycket att tillföra, exempelvis inom kemi, samhällsbyggnad, arkitektur, diagnostik, materialutveckling och självklart inom AI-området. Ett nära samarbete, utan skarpa gränser mellan olika discipliner, ser jag som en styrka.

Enligt samordningsgruppens beslut ska samverkan starta senast januari 2023.

Eva Lundgren

FAKTA

UGOT Challenges är en satsning på tvärvetenskaplig forskning relaterad till globala samhällsutmaningar för perioden 2016–2021. Följande centrum ingår: Centrum för antibiotikaresistensforskning (CARE), Centrum för framtidens kemiska riskanalyser och styrning (FRAM), Centrum för forskning om kollektivt handlande (Ce-CAR), Centrum för kritiska kulturarvsstudier (CCHS), Centrum för marin vattenbruksforskning (SWEMARC) samt Centrum för åldrande och hälsa (Age-Cap).

En utredning av satsningen, *University of Gothenburg Centers for Global Societal Challenges – an evaluation*, presenterades i slutet av förra året.

Därutöver har följande enskilda centrum utretts: CCHS, SWEMARC samt CARE.

Även de övriga centrum ska utredas.

Inget centralt stöd från GU

– UGOT-centrumen har gjort ett imponerande arbete och mycket av det som pågår inom satsningen kommer att fortsätta utvecklas. Men några ytterligare centrala medel blir det inte.

Det säger rektor Eva Wiberg om UGOT Challenges vars sexåriga finansiering nu går mot sitt slut.

UGOT CHALLENGES-SATSNINGEN började som en reaktion på att GU fick så liten del av de stora finansieringssatsningarna för cirka femton år sedan, exempelvis Vetenskapsrådets Linnéstöd och SSF:s strategiska centrum. Det handlade också om att använda lärosätets sparade kapital på ett nydanande sätt, förklarar Eva Wiberg.

- Det var en historisk satsning och ett sätt att skapa större tvärvetenskaplig samverkan för att bidra till de väldiga samhällsutmaningar vi står inför. Centrumen har nu en utarbetad struktur och har dragit in en hel del pengar. Men satsningar på centrumbildningar brukar vara tidsbegränsade, och när det gäller UGOT var det klart redan från början att finansieringen bara gällde de första sex åren.

Carina Mallard, vicerektor för forskning, förklarar att UGOT-centrumen diskuterats i Forskningsnämnden och att man där kommit fram till att fortsatt stöd inte är aktuellt. Hon hänvisar också till att regeringen gett forskningsfinansierarna i uppdrag att utveckla en ny modell för forskningsfinansiering, och att det arbetet ännu inte är klart.

- Vi avvaktar forsknings-

Foto: JOHAN WINDBERG

finansierarnas rapport *Uppdrag att vidareutveckla en modell för kvalitetsbaserad fördelning av forskningsanslag*, alltså en satsning på profilområden, där också tvärvetenskap ingår.

Eva Wiberg menar också att centrumen kan behöva titta på olika modeller för finansiering av det administrativa stödet, exempelvis gå samman för att få ner kostnaderna.

- Centrumbildningar kan vara ett bra sätt att hantera tvärvetenskap. Men eftersom medarbetarna har sin anställning vid en institution finns också risk för extra administrativt arbete och andra svårigheter. Hur centrumbildningar bäst bör organiseras är ytterligare en fråga som Forskningsnämnden ska titta på. Kanske kan de nationella centrumen, som Nordicom och Nationella sekretariatet för genusforskning, fungera som förebilder.

Eva Wiberg framhåller dock att UGOT-centrumen varit mycket lyckosamma när det gäller att ta vara på de möjligheter som getts dem.

- Jag är säker på att verksamheterna kommer att fortsätta och utvecklas vidare. Vid flera centrum är dessutom en generationsväxling på gång vilket skapar nya möjligheter. UGOT Challenges har lett till imponerande verksamhet som Göteborgs universitet har anledning att vara stolt över. Men nu är det dags att stå på egna ben.

Åsiktsskillnader kan stärka ett parti

Det gäller att visa upp en enad front. Så verkar de flesta politiska partier resonera, särskilt när det är valår. Men stämmer det att avvikande grupperingar och fraktioner är skadliga för ett parti?

Det har statsvetaren Ann-Kristin Kölln fått 15 miljoner kronor i ett ERC Starting Grant för att ta reda på.

TROTS ATT DE FLESTA politiska partier har fraktioner som delvis tycker annorlunda, är detta ett område som nästan inte alls intresserar forskningen. Det finns inte ens någon ordentlig definition av vad som menas med en fraktion inom politiken, förklarar Ann-Kristin Kölln, docent i statsvetenskap.

- Men man kan säga att det handlar om en grupp som ideologiskt skiljer sig från partiets huvudlinje i en eller några frågor, dock inte så mycket att de försöker bilda ett eget parti. Ett svenskt exempel är Stureplanscentern. Den allmänna uppfattningen är att fraktioner leder till splittring och stridigheter inom partiet, vilket skapar misstro hos väljarna. Min hypotes är dock att det inte alls behöver vara så, utan att fraktioner kan vara bra för ett parti, så länge man har samma övergripande mål.

HUR MYCKET åsiktsskillnad som stärker eller försvagar ett parti kan bland annat bero

på hur stort partiet är, menar Ann-Kristin Kölln.

- Min hypotes att fraktioner kan vara nyttiga i breda partier som är engagerade i många olika frågor. Fraktionerna kan då leda till en utveckling av politiken och också locka över tveksamma väljare. Dessutom kanske en högerfraktion i ett vänsterparti kan föra samtal med en vänsterfraktion i ett högerparti, och på så sätt snabba på en kompromiss. Små och nischade partier däremot, som driver en viss fråga, kan sannolikt inte tillåta särskilt stora åsiktsskillnader utan att de framstår som splittrade.

Ann-Kristin Kölln har nu fått det prestigefulla ERC Starting Grant för att undersöka ett rejält stort område: det handlar om samtliga riksdagspartiers fraktioner i alla 27 EU-länder samt Storbritannien. Partierna i tre länder kommer hon dessutom att studera extra noga: Storbritannien, Tyskland och Nederländerna.

- ATT JAG VALT JUST dessa exempel beror på att där finns ovanligt bra arkivmaterial att forska på. Men länderna representerar också tre olika valsystem, som det kommer att bli intressant att jämföra.

Storbritannien har majoritetsval, vilket innebär att den kandidat som får flest röster i en valkrets vinner mandatet.

- Där kan en kandidat profilera sig genom att ha en avvikande uppfattning i en fråga som är viktig i den egna

valkretsen, och på så sätt vinna röster som partiet annars inte hade fått.

Nederländerna har ett proportionellt valsystem där partierna, till skillnad från i Storbritannien, kontrollerar vem som ställer upp i valet.

- Det gör det förstås svårare för enskilda partikandidater, som har en lite annan åsikt än partiledaren, att profilera sig. Å andra sidan finns ingen spärr för småpartier, vilket lett till en mångfald partier som driver egna frågor. Vid valet 2017 kom hela 17 partier in i parlamentet.

Tyskland är intressant eftersom valsystemet där är något av ett mellanting mellan det brittiska och det nederländska. Varje väljare har två röster, en till en enmansvalkrets där man röstar på en person, och en till en flermansvalkrets där man röstar på ett parti. Det finns också en spärr på 5 procent för att ett parti ska komma in i Bundestag.

Hur tänker då medborgarna som ska rösta? Det finns två huvudteorier, berättar Ann-Kristin Kölln.

- ENLIGT DEN ENA teorin röstar man helt enkelt på det parti som bäst representerar ens åsikter. Men enligt den andra uppfattningen röstar människor snarare på det parti som verkar mest trovärdigt, med den mest kompetenta partiledaren. Oavsett vilken teori som är rätt, passar min hypotes om fraktioner in

Min hypotes att fraktioner kan vara nyttiga i breda partier som är engagerade i många olika frågor. Fraktionerna kan då leda till en utveckling av politiken och också locka över tveksamma väljare.

ANN-KRISTIN KÖLLN

i båda sätten att tänka.

Att Ann-Kristin Kölln nu fått ett ERC Starting Grant betyder mycket för henne.

- Europeiska kommissionen använder uttrycket "high risk-high gain" för att förklara syftet med satsningen: bara genom att våga ta stora risker kan man nå verkligt banbrytande resultat. Och att starta ett projekt som går på tvärs mot den vedertagna allmänna uppfattningen, det hade jag nog inte gjort om jag inte fått ett sådant här generöst stöd. Men jag hade heller inte kommit så långt utan all hjälp från Forsknings- och innovationskontoret, särskilt Meike Froitzheim, som varit fantastisk.

Text: **Eva Lundgren**

Foto: **Johan Wingborg**

A portrait of Ann-Kristin Kölln, a woman with long brown hair, wearing a black jacket and a grey turtleneck. She is looking directly at the camera with a neutral expression. The background is a blurred outdoor setting.

Ann-Kristin Kölln har fått det prestigefulla ERC Starting Grant för projektet INTRAPARTY där hon ska undersöka politiska fraktioners inverkan på sina moderpartier.

FAKTA

Projektet INTRAPARTY ska utveckla ett nytt metodologiskt tillvägagångssätt för att identifiera fraktioner inom politiska partier. Dels ska fraktionerna inom de 27 EU-ländernas samt Storbritanniens partier identifieras, dessutom ska data från Nederländerna, Tyskland och Storbritannien undersökas närmare. Projektledare är statsvetaren Ann-Kristin Kölln.

ERC Starting Grant ges till unga lovande forskare med banbrytande forskningsidéer och en stark potential att bli en av framtidens forskningsledare.

»Bygg gamla hus«

Debatten om stadens arkitektur har gått het i Göteborg de senaste åren. Ofta med politiker på ena sidan och arkitekter på den andra. När SOM-institutets färska antologi *Alltid måndag* nu avslöjar vad göteborgarna själva tycker i stadsbyggnadsfrågor lyckas skribenterna Felix Andersson och Daniel Enström reta upp folk i båda läger.

– Vi har fått mer uppmärksamhet än vi brukar. Det kan ha med frågans natur att göra, eftersom det finns en ganska tydlig skillnad mellan politikernas och arkitekternas kräfte i den här debatten, säger Felix Andersson, biträdande undersökningsledare vid SOM-institutet.

Tillsammans med Daniel Enström, tidigare biträdande undersökningsledare vid SOM-institutet, är han en av skribenterna i SOM-institutets nya antologi *Alltid måndag*. I den presenteras resultatet av 2020 års västsvenska attitydundersökning om synen på arbetsliv och arbetsmarknad.

– I våra undersökningar försöker vi ha fingret i luften och ställa frågor om aktuella förslag i den politiska debatten. Vi vill både mäta trender över tid och fånga upp saker som har debatterats den senaste tiden.

Därför föll det sig ganska naturligt att i den nu aktuella undersökningen ge plats för frågor kring göteborgarnas syn på arkitektur och stadsbyggnad. Och framför allt: Anser stadens invånare att det bör byggas fler nya hus i "klassisk" stil?

Frågan om hur stadsrummet ska gestaltas har tidigare varit en ganska perifer fråga i den lokalpolitiska debatten, men under pandemiåret 2020 seglade den upp högt på agendan.

Det märktes tydligt när Social-

demokraternas gruppleddare Jonas Attenius drev frågan genom att vara en tydlig förespråkare för ökad politisk kontroll av stadens nybyggnation. Bland annat med krav på mer så kallad "klassisk" arkitektur.

Inte minst har den planerade nybyggnationen längs Skeppsbron, och uppförandet av Göteborgs universitets nya konstnärliga fakultet vid Götaplatsen, väckt starka känslor och fått politikerna att ta bladet från munnen.

– Bland politiker i Göteborg finns en uppfattning om att klassisk arkitektur är vad göteborgarna vill ha. Men när de med sådan säkerhet uttalar sig om folkets vilja tangerar politikerna en populistisk dimension, säger Felix Andersson.

Ett resultat av undersökningen är att det finns fog för påståendet att göteborgarna vill att det ska byggas mer i "klassisk stil". En tredjedel svarade att det var ett mycket bra förslag att bygga fler hus i klassisk stil.

– **Det här ger vind** i seglen för dem som anser att medborgarinflytandet kring arkitektur och stadsbyggnad bör öka, säger Felix Andersson.

I kapitlet *Gottgörelse eller*

FAKTA

På SOM-institutets fråga "Vilken är din åsikt om följande förslag som gäller Göteborg? Nya hus bör i högre utsträckning byggas i klassisk stil, t.ex. med fasader i sten, tegel och trä." svarade göteborgarna enligt följande:

Mycket bra:
34 procent

Ganska bra:
30 procent

Varken är bra eller dåligt:
26 procent.

Ganska dåligt:
6 procent

Mycket dåligt:
4 procent.

Alltid måndag

- SOM-institutets 80:e forskarantologi sedan starten 1986.
- Den bygger på 2020 års västsvenska SOM-undersökning.
- Undersökningen genomfördes med hjälp av ett representativt urval om totalt 6 000 slumpmässigt utvalda personer boende i Västra Götalandsregionen samt Kungsbacka kommun i åldrarna 16 till 85 år.

auktoritär tendens? Göteborgarnas inställning till att bygga mer i "klassisk stil" sätter Felix Andersson och Daniel Enström in frågan i en historisk kontext och försöker gå till botten med vad det är som engagerar göteborgarna så starkt med just stadsbyggnad.

– Det kan vi egentligen bara spekulera kring. Men det faktum att stora delar av Göteborgs stadskärna revs under 1960-talet kom kanske att prägla medborgarnas känslor för staden, säger Felix Anderson.

Strax innan jul skrev de båda författarna även en debattartikel, publicerad i Göteborgs-Posten, under rubriken *Göteborgarna överens - bygg i klassisk stil*. Texten fick stort gehör och spädde på debatten.

Flera namnkunniga arkitekter och experter gick i svaromål, bland dem arkitekten Gert Wingårdh och arkitekturhistoriker Rasmus Wærn, i den gemensamma texten *Omröstningar skapar inte bra arkitektur*. Även författaren Lydia Sandgren skrev en text om Landala för GP kultur, i vilken hon närmar sig Felix Anderssons och Daniel Enströms analys i *Alltid måndag*.

– Vi kan ju så klart inte veta, men vi hoppas att hon läste den och blev inspirerad. Vi blev i alla fall väldigt glada när vi läste hennes, säger Felix Andersson.

Han poängterar att även om det har varit roligt att deras text har fått så stort genomslag och har levandegjort debatten, så har de själva varit noga med att varken uttala sig tvärsäkert eller ta ställning i frågan.

– Det här inlägget har vi gjort som tredje part. Vi hoppas att det här kan bidra till att det blir lättare för arkitekterna och politikerna att föra dialog och prata vidare om de här sakerna.

Text: **Hanna Jedvik**

Foto: **Johan Wingborg**

6 629

Rekord. Så många anställda var det 2021 vid GU. Det har aldrig tidigare varit så många.

Av personalen är 59 procent kvinnor och 41 procent män.

GPCC får utökat uppdrag

Vård. Det står nu klart att Centrum för personcenterad vård (GPCC) får fortsatt uppdrag i ytterligare sex år och siktet är inställt på Europa. Universitetets beslut att förlänga GPCC:s uppdrag baseras på en rapport av externa utvärderare. I rapporten framhålls att forskning vid GPCC stödjer omställningen av personcenterad vård från teori till praktik. GPCC siktar nu på att bli ett europeiskt nav för forskning, utbildning, innovation och nyttiggörande för hälso- och sjukvårdens omställning till personcenterad vård.

– Vi har märkt en markant ökning av förfrågningar om samverkan från myndigheter, regioner, patientföreningar och andra organisationer som arbetar med denna omställning, säger Joakim Öhlén, föreståndare för GPCC och professor i omvårdnad.

Rättelse. I artikeln *Dolda samlingar bland UB:s skatter* i senaste numret av GU Journalen påstås att ingen publikation, författad av UB:s aktiva bibliotekarier, getts ut under 2000-talet.

Det stämmer inte. Det finns flera exempel på publikationer från 2000-talet, författade av aktiva bibliotekarier på UB, bland annat av Bo Lennart Hermansson, Pia Schmidt de Graaf, Anders Larsson samt Anna Svensson.

Webbfrågan | Pandemi

Regeringen har slopat de flesta pandemiåtgärderna, och den successiva återgången till arbetsplatserna har inletts. Är du orolig för att du ska bli smittad nu när fler kommer att vara på jobbet?

- A. Ja (28%)
- B. Nej (72%)
- C. Vet ej (0%)

Antal svarande: 53. Urvalet består av 100 anställda utifrån ett delvis slumpmässigt urval på 500 medarbetare.

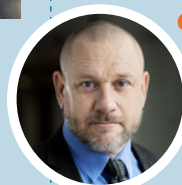

Foto: JOHAN WINGBORG

Hot och hat mot forskare och lärare kartläggs

Hotfullt. I februari genomförs en enkätundersökning om utsatthet för hot och hat bland forskare och lärare vid svenska universitet och högskolor. Undersökningen är ett samarbete mellan Sveriges universitetslärare och forskare (SULF), Sveriges universitets- och högskoleförbund (SUHF), och Nationella sekretariatet för genusforskning vid Göteborgs universitet.

Undersökningen är den första i sitt slag i Sverige som rör forskare och universitetslärare. Den har utvecklats i dialog med forskarsamhället, samt med aktörer som genomfört liknande undersökningar i angränsande yrkesgrupper. Kontaktperson är **David Brax**, forskare och senior utredare, Nationella sekretariatet för genusforskning.

»Vi bör ta utvecklingen på stort allvar. Världen har gått från en situation där de flesta länder var demokratier, och en majoritet av befolkningen bodde i dem. I dag är läget ett helt annat. Det är en omfattande tillbakagång, globalt«, säger **Staffan Lindberg**, professor i statsvetenskap och chef för V-dem, i DN den 31 januari 2022.

368

– så många utbytesstudenter reste ut under 2021, vilket kan jämföras med 182 under pandemiåret 2020.

Antalet inresande utbytesstudenter var 872 vilket var 300 fler än jämfört med 2020.

Dessutom ökade antalet avgiftsskyldiga studenter kraftigt från 673 år 2020 till 801 år 2021. Det är ett rekord.

Månadens
lätrimmade aforism

BIOGRAFISKT

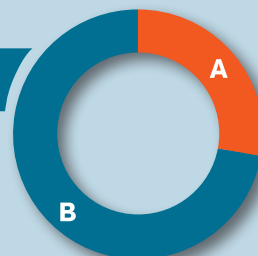
Blott en egoflippad tok rear ut sitt liv per bok.

HÖSTLIGT

Mens fåglar flyr ofärd, i sträck med bekanta, slår människan rot som en aningslös planta.

Guido Satir

Alias Guy Heyden, professor emeritus.
Foto: privat

På jakt efter hållbart vaccin

Text: Eva Lundgren Foto: Johan Wingborg

– Jag är den förste i hela världen som gör just precis det här! Den tanken kunde slå mig när jag som doktorand stod i labbet och utförde experiment. Just att hålla på med något nytt och okänt är ett av skälen till att det är så roligt att vara forskare.

Det säger Davide Angeletti, docent vid institutionen för biomedicin. Han har nyligen blivit Wallenberg Academy Fellow och ägnar sig åt ett väldigt aktuellt område: influensavaccin.

■ Davide Angeletti

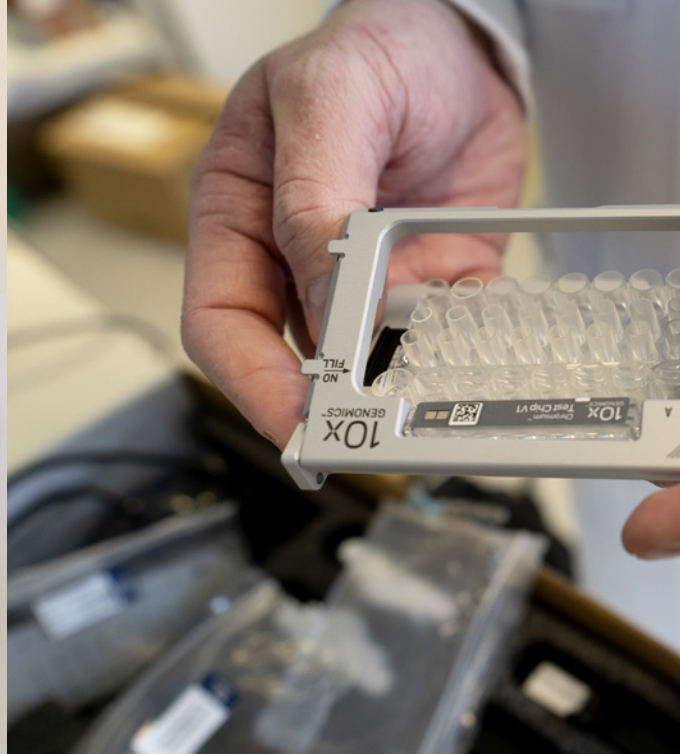
Aktuell: Wallenberg Academy Fellow, vilket innebär forskningsfinansiering under fem år, med möjlighet till ytterligare fem års finansiering.

Bakgrund: Uppväxt i Milano, universitetsstudier vid San Raffaele, master- och doktorsexamen vid Karolinska Institutet, postdoktor vid National Institute of Health, anställd sedan 2018 vid avdelningen för mikrobiologi och immunologi, institutionen för biomedicin.

Familj: Frun Aishe Angeletti Sarshad, biträdande lektor vid avdelningen för medicinsk kemi och cellbiologi, samt sexåriga dottern Mia.

Bor: I Mölndal.

Intressen: Skidåkning, promenader vid sommarstugan i Småland, matlagning (italienskt och asiatiskt), äta ute, resor och filmer.

De proteiner som finns på ytan av ett influensavaccin kallas hemagglutinin och neuraminidas, förklarar Davide Angeletti. Vi träffar honom på avdelningen för mikrobiologi och immunologi högst upp i det biomedicinska höghuset på Medicinareberget där han ritar på en whiteboard för att förklara.

- Det är hemagglutinin som används i våra influensavaccin; kroppen får en liten dos av proteinet så att immunförsvaret ska känna igen virusstammarna. Ett slags vita blodkroppar, B-celler, bildas då som producerar antikroppar och blockerar viruset från att föra infektionen vidare.

Av någon anledning är det dock bara en del av proteinet som finns högst upp på toppen av hemagglutininet, som påverkas.

- Varför det är så vet vi inte. Kanske finns det helt enkelt inte så många B-celler längre ner på hemagglutininet, eller så är det svårare för vaccinet att nå dit. Tyvärr är det toppen av hemagglutininet som muterar snabbast, vilket är skälet till att ett influensavaccin inte fungerar särskilt länge, utan måste tas om varje höst. Om vi kunde komma på ett sätt att påverka virusets lägre delar, som är stabilare och inte muterar lika ofta, skulle vi kunna skapa ett vaccin som håller mycket längre. Allra bäst vore förstås om det räckte att ta ett influensavaccin en enda gång för att vara immun resten av livet.

Också T-cellerna, ett annat slags vita blodkroppar, kan lära sig känna igen delar av ett virus och försvara kroppen. Kanske går det också att påverka det andra influensaprotein, neuraminidas, berättar Davide Angeletti.

- **En svårighet med** att forska om influensa är att det är en sjukdom som i princip alla någon gång haft, förutom små barn. Studier som rör exempelvis hur ett vaccin påverkar en person som tidigare haft sjukdomen jämfört med en som aldrig haft den, går därför inte riktigt att göra. Ur rent vetenskaplig synvinkel är därför den pågående covid-19-pandemin intressant: Här har

Om vi kunde komma på ett sätt att påverka virusets lägre delar, som är stabilare och inte muterar lika ofta, skulle vi kunna skapa ett vaccin som håller mycket längre.

DAVIDE ANGELETTI

vi ju möjlighet att undersöka hur olika vacciner fungerar och jämföra personer som haft sjukdomen med dem som inte haft den.

Det är ett skäl till ett nystartat projekt där Davide Angeletti och hans grupp samarbetar med grupper på institutionen för biomedicin och Sahlgrenska Universitetssjukhuset som forskar om SARS-CoV-2.

- **Det handlar bland** annat om att försöka förstå hur länge immuniteten sitter kvar hos patienter som haft covid-19. För att göra det undersöker vi bland annat blodprover från covid-patienter. Vi influensaforskare får nya kunskaper samtidigt som covid-forskarna tar del av de betydligt längre erfarenheter som finns om influensa.

De vacciner som nu finns mot covid-19 bygger i grunden på forskning om vacciner mot andra sjukdomar som pågått i flera decennier. Även om forskningen inte lett till exempelvis något hiv-vaccin har den ändå gett oerhört mycket kunskap om immunsystemet samt lett till flera nya tekniska metoder.

- Det är egentligen fantastiskt hur fort den medicinska utvecklingen gått. För 10 år sedan hade det exempelvis tagit minst ett halvår att sekvensera viruset SARS-CoV-2, nu gick det på en månad!

Kanske kan all denna kunskap få betydelse också

när det gäller andra sjukdomar, exempelvis malaria, hoppas Davide Angeletti.

- Det var den sjukdom jag studerade när jag var doktorand vid Karolinska Institutet. Malaria är en väldigt allvarlig sjukdom där det enda vaccin som finns inte ger mer än cirka 30 procents skydd. Men kanske kan all forskning som pågår just nu, ha betydelse även där.

Davide Angeletti är uppvuxen i Milano där hans pappa var egenföretagare och hans mamma hemmafru. På gymnasiet hade han först funderingar på att bli ingenjör.

- Men så fick skolan besök av en forskare som på ett väldigt levande sätt berättade om en laboratorieupptäckt som så småningom lett till ett helt nytt läkemedel. Det där påverkade mig djupt så jag sökte in till universitetet San Raffaele där jag tog min grundexamen i medicinsk och farmaceutisk bioteknik.

Att Davide Angeletti sedan gjorde sina masterstudier vid Karolinska Institutet berodde mest på en tillfällighet.

- Jag tvekade mellan Stockholm, London och Amsterdam, men eftersom utbildningen vid KI var mer generell och jag tyckte att det var för tidigt att specialisera mig, sökte jag dit.

Det var också vid Karolinska Institutet han träffade Aishe, som han sedan gifte sig med. 2014, efter att de båda disputerat, fick de varsin fyraårig postdoktorstjänst vid National Institutes of Health i Washington D.C.

- **Att vara forskare** vid något av de stora universiteten i USA är otroligt givande. Grupperna är stora och dynamiska, det finns gott om pengar och utvecklingsmöjligheterna är fantastiska. Men när vår dotter föddes 2015 märkte vi att kombinationen familjeliv och forskning inte är så enkel i USA. Aishe kunde ta ut tre månaders föräldraledighet och jag hade en månad. Dessutom kom min mamma hem till oss en tid och hjälpte till. Men redan när vår dotter var ett halvår fick hon börja dagis. Vi försökte jobba skift, så att tiden på dagis inte skulle bli så lång, men det var inte lätt att få ihop jobb och familjeliv.

Ändå var det i USA som Davide återupptog ett intresse han haft som barn.

- Jag har alltid tyckt om idrott och hållit på med löpning på 100, 200 och 400 meter. Som 18-åring kom jag faktiskt på femte plats på 100 meter i italienska mästerskapen för juniorer. Men jag älskade också skidåkning, något jag dock gav upp redan som 16-åring. I USA återupptäckte jag dock skidåkningen och om det inte varit för pandemin hade jag just nu befunnit mig i någon backe i Colorado. Där behöver man inte följa en pist utan kan åka som man vill och det är väldigt härligt.

2018, efter postdoktorstjänsterna vid NIH, fick både Davide och Aishe jobb vid Göteborgs universitet.

- Karolinska Institutet är förstås jättebra men mer opersonligt, där varje grupp sköter sig själv. Här i Göteborg är vi som en familj, vi samarbetar och stöttar varandra. Dessutom har Aishe familj både i Falkenberg och i Borås så det är förstås roligt att komma nära dem.

Vid GU finns också väldigt bra stöd, bland annat från Forsknings- och innovationskontoret, påpekar Davide Angeletti.

- Det har lett till att jag fått flera anslag, bland annat två från Vetenskapsrådet, samt till att jag 2019 fick ett ERC Starting Grant. Att jag nu blivit Wallenberg Fellow innebär finansiering under fem år, med möjlighet till fortsatt finansiering ytterligare fem år, vilket gör att jag kan satsa på mer riskabla och oväntade projekt. Dessutom får jag tillfällen till nya samarbeten, både nationellt och internationellt.

Som gymnasieelev i Milano drömde Davide Angeletti om att bli en riktigt stor forskare som kanske botar cancer eller gör något annat viktigt.

- Idag är jag ödmjukare. Jag hoppas snarare kunna lämna ett bidrag till den stora kunskap som vi alla forskare i hela världen jobbar på. Även om det bara är ett litet bidrag är det en stor sak för mig.

Illustration: ANDERS EURÉN

GU ligger efter med digitaliseringen

Alla lärosäten satsar idag på att bli mer digitala. Så hur ska GU stå sig i konkurrensen som cityuniversitet, när kampen om studenterna hårdnar och pedagogiken utvecklas?

– GU satsar idag noll procent av sin budget på digital verksamhetsutveckling, säger Johan Magnusson, professor i informatik.

Pandemin har gjort det tydligare att kraven på digitala och flexibla lösningar för undervisning blir allt större. Medan många mindre lärosäten sedan länge har lockat med distansundervisning, har Göteborgs universitets attraktionskraft snarare legat i ett stort utbud av kurser och utbildningar, tung forskning, ett starkt varumärke och centralt läge i Sveriges näst största stad. Något som har bidragit till att GU ligger efter med digitaliseringen.

Det menar Johan Magnusson, professor vid institutionen för tillämpad IT. Han är kritisk till hur GU har hanterat digitaliseringsfrågan fram till nu.

– Det enda vi har satsat på är att

datorisera stödverksamheten, vilket har sin grund i att universitetet snarare har en styrning, anpassad för att motverka digitalisering, säger han.

Att Göteborgs universitet, i likhet med andra lärosäten i Sverige, och i Europa, står inför stora utmaningar när det kommer till digitalisering är något som Pauli Kortteinen, vice rektor för utbildning, är medveten om.

– **Frågan har bubblat** länge och vi har vetat att saker behöver förändras, men läget har blivit skarpt i och med pandemin.

Nu ska det dock bli ändring på det, poängterar han. Med utgångspunkt i

en kartläggning av förutsättningar och arbetssätt inom digitalisering, utförd av Projektorganisationen för digitalisering, har rektor Eva Wiberg fattat beslut om fyra delprojekt i vår.

– **Arbetet knyter an** till *Vision 2030 - ett universitet för världen* och vår strävan att vara ett internationellt lärosäte som bidrar till en hållbar värld och som tar ansvar för samhällsutvecklingen. I det arbetet utgör digitaliseringen en viktig pusselbit, säger Pauli Kortteinen.

De fyra delprojekten rör utvecklingen av en ny styrmodell för digitalisering och IT, kartläggning av teknikskuld, utveckling av kurser i digital kompetensutveckling och inventering av arbetet med digitaliseringsfrågorna på ett verksamhetsnära sätt.

– Hittills har våra avsättningar för utveckling inom digitalisering varit för låga för att svara mot de behov som finns, men detta innebär en rejäl uppväxling, konstaterar Pauli Kortteinen.

I nuläget finns dock ingen fastställd

Pauli Kortteinen

... vilket har sin grund i att universitetet snarare har en styrning, anpassad för att motverka digitalisering.

JOHAN MAGNUSSON

Johan Magnusson

budget, eller ens någon tydlig bild av hur stora kostnaderna kommer att bli.

– Det klarnar när de planerade delprojekten redovisas under våren.

En insikt som många fått under pandemin är att digitalisering snarare handlar

om kvalitet och verksamhetsutveckling än om verktyg och teknik.

Johan Magnusson är en av författarna till rapporten *Utredning av GUSPP styrmodell - portföljstyrning som magiskt tänkande* som drar slutsatsen att GUSPP eftersträvar kostnadseffektivitet på bekostnad av verksamhetsdriven utveckling. I rapporten slås även fast att Göteborgs universitet saknar såväl strategi som målbild för digitalisering.

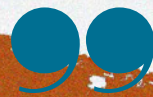
Föreställningen att pandemin skulle ha skyndat på digitaliseringen är felaktig, menar Johan Magnusson.

– Det stora jobbet handlar om att utveckla och förbättra pedagogiken och där har ingenting hänt alls. Det borde exempelvis vara tjänstefel att fortfarande stå och hålla föreläsningar över Zoom, säger han.

Studenterna skulle exempelvis kunna erbjudas faktapresentationer, i form av inspelade föreläsningar som både går att översätta och transkribera, så att var och en kan ta till sig teoretiska kunskaper i sin egen takt. En annan möjlighet är att låta en avatar hålla föreläsningen på valfritt språk.

– Vår institution håller som bäst på att designa en helt automatiserad kurs, där alla lärare pumpar in texter som sedan blir filmer med en avatar som föreläser. Om man vill ha en finländsk tomte som pratar alviska, ja då ska man kunna få det. För även om bara tre personer på hela jorden förstår alviska kostar det inte institutionen någonting extra att erbjuda möjligheten.

– Utvecklingen går mot ett alltmer individbaserat lärande. En kurs ska kunna sättas ihop för just dig, med just din erfarenhet. Tekniken finns redan idag. →

GU har aldrig legat i framkant när det gäller online-studier. Men nu har kursutbudet breddats.

BEATRICE HEDLY

Illustration: ANDERS EUREN

→ Den linjen är dock ledningen nu inne på. Pauli Kortteinen förklarar att en arbetsgrupp, på uppdrag av utbildningsnämnden, under förra året tog fram sex olika projekt för utveckling av våra fysiska och digitala lärmiljöer. Utvecklingsprojekten går bland annat ut på att ta fram kompetensutvecklingskurser för att stärka medarbetarnas digitala kompetens, att utveckla inspirerande fysiska och digitala studie- och lärmiljöer, samt att utveckla pedagogisk digital kompetens för didaktisk tillämpning inom ramen för projektet *Pedagog 2.0*.

Planen är också att satsa på såväl hybridundervisning som så kallad hyflex-undervisning, alltså en undervisningsform där kursmoment görs tillgängliga på flera olika sätt och där studenterna kan delta i realtid, antingen på campus eller online, eller också i efterhand.

De olika projekten för utveckling av GU:s nya och digitala studie- och lärmiljöer ska enligt planen implementeras redan 2024. Pauli Kortteinen förhoppning är att kombinationen av modern digital teknik och en förnyad pedagogik ska leda till ökad inkludering.

- Vi vill kunna erbjuda studenter med olika typer av svårigheter eller funktionsvariationer en mer flexibel undervisning och fler alternativ till traditionell campusundervisning, säger han.

Även bland studenterna har frågan om digitaliserad undervisning och universitetets framtid diskuterats flitigt under de senaste åren. Beatrice Hedly, vice

ordförande i Göta studentkår, välkomnar en mer moderniserad pedagogik.

- GU har aldrig riktigt legat i framkant när det gäller online-studier. Men nu har kursutbudet breddats, vilket också innebär ökad tillgänglighet. Att kunna befinna sig varsomhelst för att läsa kurser på GU innebär en otrolig frihet som gör att du till exempel kan resa och studera samtidigt, säger Beatrice Hedly.

Även hon ser att flexibla undervisningsformer borde leda till en ökad inkludering.

- **För exempelvis** personer som är bofasta och är rotade på arbetsmarknaden men som ändå vill byta karriär finns det nu möjlighet att göra en omstart utan att behöva bryta upp sina liv och flytta, säger Beatrice Hedly.

Men frågan är om allt det här räcker för att locka studenter till Göteborgs universitet när det i framtiden blir möjligt att bo kvar på hemorten och läsa vilken utbildning som helst vid valfritt lärosäte? Pauli Kortteinen ser inga sådana faror i nuläget.

- De mindre universiteten har behövt hitta digitala lösningar mycket tidigare för att rekrytera studenter och klara sitt utbildningsuppdrag. Det problemet har inte GU haft, snarare överproducerar vi och har för många studenter i relation till vårt uppdrag.

Även Johan Magnusson menar att det är viktigt att värna GU:s varumärke, både som bärare av bildning och kunskaps-spridning, och i egenskap av ett centralt lärosäte i en stor stad. Men han betonar

vikten av att inte tumma på de kvalitativa diskussionerna mellan studenter och lärare, i form av seminarier och andra träffar på campus.

- **Vi måste utvecklas** digitalt men fortfarande kommer kvalitativa diskussioner mellan studenter och lärare, som seminarier och andra träffar på campus, att vara viktiga även i framtiden.

Inte heller Beatrice Hedly ser någon risk med att Göteborg skulle tappa i attraktivitet som studentstad.

- Även om vi ser ett temporärt tapp bland studenterna kommer det inte ha en konstant påverkan. Göteborg är en för stor stad för det.

Text: **Hanna Jedvik**

Foto: **Johan Wingborg**

Fakta

Hybridundervisning: undervisningen i realtid, antingen på plats på campus eller digitalt hemifrån.

Hyflex: kursmoment görs tillgängliga på flera olika sätt. Studenter kan delta på campus och online i realtid, men kan också ta del av undervisningsmomentet i efterhand.

Rapporten *Utredning av GUSPP styrmodell – portföljstyrning som magiskt tänkande* är författad av Johan Magnusson, professor vid institutionen för tillämpad IT och föreståndare för Swedish Center for Digital Innovation (SCDI), och Tomas Lindroth, chef för avdelningen för informatik.

Vad är en rättvis lön?

Vad har höga vd-löner med moralfilosofi att göra? Den frågan har Alexander Andersson fått svara på ett flertal gånger sedan han i december dispute-rade på en avhandling i praktisk filosofi.

– Svaret är att inkomsten i hög grad påverkar människors livssituation. Att somliga har det bättre än andra måste upplevas som någorlunda rättvist för att accepteras i ett samhälle.

Det var finanskrisen 2007-2008 som satte igång debatten om höga chefslöner, framför allt i USA. Är det rimligt att en direktör tjänar kanske 300 gånger så mycket som de sämst betalda i företaget? För att svara på den frågan bör man först fundera över varför det finns löneskillnader överhuvudtaget, menar Alexander Andersson, nybliven doktor i praktisk filosofi.

– Några vanliga argument är att den som presterar bättre än andra förtjänar en högre lön samt att lönen kan fungera som en morot att få medarbetarna att kämpa på. Ett annat argument är att lönen fastställs på en marknad där utbud möter efterfrågan och att utfallet därför bara är att acceptera. Det förutsätter dock att förhållandet mellan parterna är i någorlunda jämvikt vilket inte alltid är fallet, särskilt inte vid "CEO duality", alltså när chefen också är företagets styrelseordförande och därmed kan diktera villkoren.

Ett fjärde argument när det gäller just höga chefslöner i USA är att det handlar om ett ansvarsfullt och krävande arbete där utbudet av lämpliga kandidater är begränsat.

– Det resonemanget haltar dock. Att vara statsminister eller överbefälhavare är förstås också krävande och ansvarsfullt, men deras löner ligger knappast på tiotals miljoner kronor om året.

Vilken sorts ersättning är då rimlig för en direktör på ett stort företag? Det är inte så lätt att svara på, påpekar Alexander Andersson.

– Det är överhuvudtaget knappast

möjligt att mäta vad någon förtjänar. Man kan exempelvis tycka att det är personer med viktiga samhällsfunktioner, som sjuksköterskor, poliser och lärare, som borde få ordentliga löner, snarare än höga chefer, även om de förstås också bidrar till vår välfärd på olika sätt. Det är också tveksamt om ett lönellyft på några miljoner verkligen upplevs som en morot av de företagsledare i USA som redan tjänar 150 miljoner om året.

På 1970-talet utgjorde lönen cirka 70 procent av den kompensation en amerikansk vd fick. Övriga 30 procent bestod av aktier, optioner och andra bonusar.

– Idag utgör detta slags bonusar kanske 85-90 procent av ersättningen för en vd på ett stort amerikanskt företag. Att det är så ger vd:n incitament att ta större kortsiktiga risker, vilket ur ett samhälls-ekonomiskt perspektiv är en tveksam utveckling, vilket vi såg under krisen 2008. Svenska vd:ar tjänar inte alls lika

mycket. Vad de får i total kompensation är däremot svårt att säga eftersom dessa inkomster inte redovisas i samma detalj som för amerikanska direktörer. USA har ett mer transparent system som jag tycker att Sverige borde lära sig av.

Text: **Eva Lundgren**

Foto: **Johan Wingborg**

Fakta

Alexander Andersson, institutionen för filosofi, lingvistik och vetenskapsteori, försvarade sin doktorsavhandling *Giving Executives Their Due: Just Pay, Desert, and Equality* den 10 december 2021.

Vad är det för samhälle vi vill ha?

I tre olika forskningsprojekt ställs frågan hur individuella rättigheter kan säkerställas samtidigt som utvecklingen inom AI och maskininlärning går allt snabbare.

– Det viktiga är att hitta en balans mellan de nya möjligheterna till övervakning och rätten till personlig integritet, menar forskarna Marie Eneman och Elena Raviola.

Digital övervakning är ett synnerligen aktuellt forskningsområde. Bland annat trädde en ändring av kamerabevakningslagen i kraft den 1 januari 2020. Den innebär att polisen har rätt att sätta upp kameror på allmän plats, utan tillstånd från Integritetsskyddsmyndigheten. Dessutom är kroppsburna kameror undantagna från kamerabevakningslagen. Under 2020 kom också en lag om hemlig dataavläsning, som ger polisen rätt att gå in i brottsmisstänkta datorer och mobiler för att läsa krypterad information.

Också EU använder digital teknik, exempelvis för att skydda sina yttre gränser. I maj ska därför biometrisk teknik vara i drift vid samtliga yttre gränser i Sverige, enligt EU:s förordning om in- och utresesystem från tredje land. Det kan bland annat handla om digitala fingeravtryck, ögonskanning samt om ansiktsigenkänning.

Men just ansiktsigenkänning är omdebatterat, berättar Elena Raviola, professor i design management.

– Skavsta flygplats är på gång med att testa tekniken och tanken är att den så småningom ska införas på andra flygplatser. Det finns dock ett motstånd, bland annat för att tekniken baseras på data som riskerar reproducera fördomar om vem det är som begår brott. Intressant nog har EU-kommissionen därför lagt fram ett förslag om att istället i princip

I februari förra året slog integritetsskyddsmyndigheten fast att användningen bröt mot brottsdatalagen.

MARIE ENEMAN

förbjuda ansiktsigenkänning på offentlig plats. Undantaget är vid utredning av terrorbrott eller vid sökande efter försvunna barn.

Också polisens användning av ansiktsigenkänningsappen Clearview AI har lett till protester, berättar Marie Eneman, universitetslektor i informatik.

– I februari förra året slog Integritetsskyddsmyndigheten fast att användningen bröt mot brottsdatalagen. Det ledde till en påföljd för polismyndigheten på 2,5 miljoner kronor.

De båda projekt som Marie Eneman

leder, fokuserar främst på polisen men även på relaterade brottsbekämpande myndigheter.

– Det första projektet, som går mot sitt slut, undersöker vad det är som styr polisens användning av kroppsburna kameror när det i nuläget saknas ett tydligt rättsligt stöd för bruket. Det andra projektet innebär en breddning av perspektivet, och handlar om polisens användning av flera olika typer av digitala övervakningsteknologier, såsom ansiktsigenkänning, digitala fingeravtryck, drönare, hemlig dataavläsning och så vidare. Polisen har stora förhoppningar på att utvecklingen både ska förbättra rätts säkerheten och allmänhetens förtroende.

Det finns dock flera problem med tekniken. Om polisen exempelvis avlyssnar en brottsmisstänkt persons mobil, blir ju även andra personer avlyssnade som kanske inte är misstänkta. Och om polisen vid ett larm slår på sin kroppsburna kamera och tar sig in i en privatbostad spelas både bild och ljud in på personer som befinner sig i bostaden, förklarar Marie Eneman.

– **Det är den enskilde** polisens ansvar att avgöra när kameran bör användas. Men nu finns ett förslag om att istället låta ett centralt system slå på kamerorna. De poliser jag intervjuat menar dock att det skulle kännas som att det är polisen som blir kontrollerad. Och just vem som kontrollerar vem är ytterligare en aspekt av den moderna tekniken; för många poliser vet att de i sin tur blir övervakade av kriminella gäng, som tar reda var de bor och hur de rör sig i samhället.

Det projekt som Elena Raviola leder, där även Marie Eneman medverkar, handlar om gränsövervakning.

– De nordiska länderna vill ju gärna vara öppna mot varandra och sätter även den individuella friheten högt, påpekar hon. Därför är Norden extra intressant när det gäller synen på hur mycket inte-

gritetskränkning man kan acceptera för att, i trygghetens namn, bekämpa brott. Projektet kommer att undersöka övervakning vid tre typer av gränser: Dels den 1 630 kilometer långa gränsen mellan Sverige och Norge; hur bevakar man en så lång gräns? Dels Öresundsbron som tvärtom är relativt enkel att övervaka. Dessutom ska vi studera tre flygplatser: Kastrup, Landvetter och Skavsta. En intressant fråga är var en gräns börjar och slutar; flygplatserna ligger ju inne i landet men utgör ändå gränser mot utlandet.

Projektet är inte bara tvärvetenskapligt utan innebär även ett nordiskt samarbete; förutom Göteborgs universitet medverkar även två lärosäten i Danmark och ett i Norge. Olika nordiska forskningsfinansierare står bakom projektet.

Tanken på offentlig övervakning kan kännas både trygg och obehaglig på samma gång, påpekar Elena Raviola.

- Men att vi också övervakas av privata företag, exempelvis via sociala medier, verkar inte oroa allmänheten på samma sätt. Och att dessutom offentlig och privat övervakning ibland kan gå in i varandra kanske många heller inte tänker på. Men ett näraliggande exempel är pandemin, där covidpass granskas av helt vanliga biljettkontrollanter.

En fråga som är gemensam för samtliga projekt är den om syftessglidning och ändamålsglidning, påtalar Marie Eneman.

- Exempelvis när det gäller datainsamling kan det finnas en risk att den samlas in i ett visst syfte men sedan används i ett annat, när den nu ändå finns där. Därför vilar ett stort ansvar på polisen och andra myndigheter att inte slira på integritetsskyddet utan bara använda olika typer av övervakning när det är absolut nödvändigt, samt ha rutiner och riktlinjer på plats i förväg som vägleder en rättssäker användning.

Så vad är då viktigast: Fler uppklarade eller förhindrade brott eller personlig frihet och integritet? Vad allmänheten anser, finns det faktiskt inte så mycket svensk empirisk forskning om.

- Inom det senaste Forte-finansierade projektet kommer vi att ställa frågor inom en SOM-undersökning för att just få in allmänhetens uppfattningar om övervakning och trygghet, förklarar Marie Eneman.

Text: Eva Lundgren Foto: Johan Wingborg

Det gäller att hitta en balans mellan trygghet och frihet, menar Elena Raviola.

Fakta

Följande projekt tas upp i artikeln:

Kameraövervakad yrkesutövning och ansvarsutkrävande – en studie om den svenska polisen pågår 2018–2022, Digital övervakning och dilemma i polispraktik: att balansera teknologiska möjligheter och medborgares integritet pågår 2021–2023. Båda projekten finansieras av Forskningsrådet för hälsa, arbetsliv och välfärd (Forte) och projektledare är Marie

Eneman, universitetslektor i informatik.

Projektet *Unpacking the Contention Between Openness and Security in the Nordic Region: Digital Public Surveillance Practices at Three State Borders* finansieras av Svenska litteratursällskapet i Finland. Projektledare är Elena Raviola, innehavare av Torsten och Wanja Söderbergs professur i design management.

Projektet är en del av den sjuåriga satsningen *Framtida utmaningar i Norden – människan, kulturen och samhället*, där 11 projekt finansieras med sammanlagt cirka 10,5 miljoner euro. Finansierare: Svenska litteratursällskapet i Finland, Svenska Kulturfonden, Suomen Kulttuurirahasto, Stiftelsen Brita Maria Renlunds minne, Riksbankens Jubileumsfond och Familjen Kamprads stiftelse.

Restriktionerna ifrågasattes inte

Enligt medierapporterna har trycket på sjukvården återigen varit hårt i vinter. Vad betyder egentligen det? Är det rimligt att ett par hundra covidpatienter som är i behov av intensivvård hotar samhällsmaskineriet i ett land på 10 miljoner invånare?

Våren 2020. I sändning efter sändning står en folkligt sjavig 63-åring och svarar på samma frågor om och om igen. Han förklarar lugnt och tålmodigt att

det viktiga är att hålla avstånd - några nedstängningar är inte aktuella, det finns inget stöd för det i forskningen. Statsepidemiolog Anders Tegnell blir vips världsberömd i hela Sverige. Några vill till och med se honom som statsminister, andra absolut inte. "Folkhälsomyndigheten har misslyckats, dödsiffrorna pekar uppåt, byt strategi och stäng ner!" uppmnade "22 forskare" landets regering i en uppmärksam debattartikel. Samtidigt kallade den mest högljudde av dem, Björn Olsen, professor i infektionssjukdomar (och liksom Tegnell blivande sommarpratare), flera gånger coronapandemin för en general-

repetition, en västanfläkt jämfört med något värre som komma skulle. Det kan man tycka skulle väcka frågor. Som varför stänga ner mer nu då? Vad skulle en sådan generalrepetition kosta? Och förresten, vad skulle hända med vården om vi utsattes för en mer dödlig pandemi? Mantrat som uppreps från pandemics första början har ju varit att restriktioner är till för att skydda sjukvården från en kollaps.

Är det verkligen rimligt? Ska hela samhället stå och falla med några hundra IVA-platser?

- Det kan man fråga sig, säger Nanna Gillberg, forskare och biträdande föreståndare på Gothenburg Research Institute.

Våren 2020 höll hon på med en forskningsstudie kring vilken retorik som maktbärande i olika länder använde sig av när de förklarade sina coronastrategier. Därför satt hon bänkad varje gång Folkhälsomyndigheten och landets politiker kallade till presskonferens. Såg från början till slut och lyssnade förundrat på journalisternas frågor. Varför kom inte de självklara följdfrågorna? Varför handlade allt bara om konsekvenserna här och nu? Här fanns ju en möjlighet att lyfta blicken och ställa frågor som knyter an till större sammanhang - till historien, till framtiden,

till demokratifrågor och sådant som kräver ett större filosofiskt resonemang. Frågor som utmanar vårt system.

- Kopplingen mellan restriktionerna och systemet lyftes aldrig på allvar, vilket är märkligt eftersom det egentligen är systemets tillkortakommanden som använts som argumentation för att införa restriktioner.

Sverige har under de senaste decennierna dragit ner på vårdplatser, IVA-platser, ventilatorer och skyddsutrustning, berättar Nanna Gillberg.

- Modellen är att vi ska ha just in-time-produktion. Det ska inte finnas någon luft i systemet utan vi ska hela tiden ha precis de resurser som krävs i varje givet ögonblick. Och när något sker som avviker från de normala ögonblicken måste en enorm uppskalning ske utan framförhållning.

Produktionsfilosofin kallas new public management. Grunden för just in-time-tänket togs fram av Toyota på 1950-talet. Det svenska sjukvårdssystemet är med andra ord konstruerat som en japansk bilfabrik.

- Metoden används både för att effektivisera - vilket är ett annat ord för att skära i kostnader - och för att mäta kvaliteter. Det blir förstås lite märkligt eftersom kvalitet helt mäts i kvantitativa termer trots att man arbetar med människors hälsa.

Kopplingarna mellan restriktionerna och systemet lyftes aldrig på allvar ...

NANNA GILLBERG

Sjukvård liknar ju inte produktion av bilar.

I december 2021 infördes nya restriktioner i Sverige.

- Vi har en ny statsminister och ny chef för Folkhälsomyndigheten. Det tror jag spelar in. De vill göra avtryck, visa handlingskraft och att de tar detta seriöst. Jag tror även att de hade Corona-kommissionens utredningar i åtanke och att man ser en smittspridning framför sig som går så snabbt att samhället, trots att symtomen är mildare, inte skulle kunna klara av alla sjukskrivningar.

Samma dag som denna artikel skrivs, den 20 januari 2022, har Aftonbladets huvudnyhet rubriken *Svenska folket: Det är för mycket restriktioner* medan Dagens Nyheter lyder *Total lockdown var ett misstag* och behandlar den italienska coronastrategin. Efter två år har journalister, debattörer och inte minst oppositionspolitiker till sist börjat ifrågasätta systemet. "Varför restriktioner? Satsa pengarna på vården istället" är budskapet.

Men så enkelt är det inte, menar Johan Berlin, professor i företagsekonomi vid Högskolan Väst (och knuten till GRI vid Handelshögskolan) som forskat mycket kring sjukvårdens organisation.

- När sådant sägs i riksdagen handlar det om politisk retorik. Även om den sittande regeringen haft sju år på sig att åstadkomma en förändring så är det regionerna som äger frågan och tar ut skattekraften för hur de vill styra och utveckla sin sjukvård. Det står i grundlagen.

Men allt handlar inte om pengar. Hade det gjort det hade nog problematiken inom vården diskuterats på ett annat sätt, tror Johan Berlin. För att nå den effekt man vill, till exempel skapa fler vårdplatser, måste staten kombinera ekonomisk input med andra typer av åtgärder som reglering, stimulering och ökad tillsyn. Regionerna måste på något sätt styras.

- Man måste också titta på organisatoriska lösningar. Att vända på en kultur och på politikernas synsätt kring effektivitet är inte så lätt. Hur matchas efterfrågan med tillgänglig kapacitet på ett optimalt sätt?

Foto: JOHAN WINGBORG

Nanna Gillberg har forskat om maktthavares retorik kring pandemin.

Det skulle kosta, kanske flera miljarder om året i tio år innan det blir någon skillnad.

- Under den tiden hinner problem ändras och regeringar bytas ut. Så frågan är hur uthållig man är från statens sida, säger Johan Berlin. Att skapa ökad kapacitet i systemet kräver rejäla skattehöjningar. Det är en diskussion som kan vara svår för en regionpolitiker att föra i den allmänna samhällsdebatten.

När man pratar sjukvård gäller det att hålla flera saker i huvudet samtidigt. Även om trycket varit hårt på vissa håll under pandemin, har det inte varit så över hela linjen, säger Johan Berlin.

- Det finns också en mediedramaturgi kring det här som trycker på, som används i den politiska diskursen på olika sätt. Trycket på akutsjukvården har ökat tydligt under pandemin. Samtidigt har man länge haft problem med att få läkare och sjuksköterskor till akutsjukvården. Av olika skäl har det inte varit en attraktiv arbetsplats.

Foto: HÖGSKOLAN VÄST

Samma sak gäller också bilden man lätt kan få av att sjukvården håller på att monteras ner. Antalet personer som arbetar inom sjukvården tenderar att öka för varje år och har gjort så under lång tid, förklarar Johan Berlin. Problemet är att allt mindre tid används till patientnära sjukvård.

- Det beror mycket på att administrativa uppgifter växer i omfattning. Personalen sitter i möten och registrerar saker i system i stället för att träffa patienter. Det är inte den typ av sjukvård vi tänker oss när det diskuteras statliga och regionala satsningar.

- Vi såg detta i början av pandemin när personalen fick prioritera och ägna sig åt sjukvård rätt upp ner. "Det var ju det här jag utbildat mig för", sade många då.

Så vad kan göras? Hur kan Sverige lyfta sig från positionen som "sämst i klassen" när det gäller antalet vårdplatser per capita i Europa?

- Det är svårt att återuppbygga detta på kort sikt, särskilt nu under det pressade läget med pandemin. Även om enskilda sjukhus får högre anslag är det inte säkert att det kommer användas till fler IVA-platser. De resurserna konkurrerar i så fall med mycket annat som också är prioriterat. Men kanske att man tänker om nu, och på sikt bygger mer multipla vårdplatser som snabbt kan skiftas om i de lägen då behovet av IVA-platser ökar kraftigt. En stor ökning av fasta högspecialiserade vårdplatser, dedikerade till ett specifikt ändamål, skulle sannolikt kosta för mycket om syftet är att täcka eventuella arbetstoppar.

Text: Lars Nicklason Foto: Frankie Fougantin

Johan Berlin är professor i företagsökonomi

Första dansläraren

– Det var ett inre driv som fick mig att vilja utvecklas och studera vidare på universitet. Och att jag nu fått ta del av forskning inom dans och utbildningsvetenskap har öppnat upp en ny förståelse för dansen.

Det säger Elsa Aurell som i somras blev Göteborgs universitets första utexaminerade danslärare.

Elsa Aurell hade bland annat gått en treårig utbildning på Balettkademin och frilansat som dansare när hon 2016 började på ämneslärarprogrammet i dans, som då var en helt ny utbildning.

– Eftersom jag hör till den första kullen studenter har jag kunnat följa programmens utveckling som verkligen varit spännande. Bland annat finns numera samarbeten med Stockholms konstnärliga högskola, Regionteater Väst, HDK-Valand och Kuopio Universitet i Finland.

Ämneslärarprogrammet i dans är en bred utbildning. Förutom kurser i dans och danspedagogik på Högskolan för scen och musik (HSM), innehåller den också utbildningsvetenskapliga kärnkurser på Pedagogen.

– **På danskurserna var** jag ofta ensam student tillsammans med en lärare, som därför kunde vara väldigt lyhörd och uppmuntrande när det gällde mina idéer och behov. På Pedagogen var det annorlunda, där läste jag tillsammans med en massa andra studenter som skulle bli lärare i en mängd olika ämnen. Vi diskuterade och gjorde grupparbete tillsammans vilket var en viktig erfarenhet. Utbildningen ger ju behörighet som gymnasielärare och då måste man ha förståelse för både likheter och olikheter mellan dans och andra ämnen.

Kroppen är en dansares viktigaste redskap. Elsa Aurells examensarbete handlade därför om dansares kroppsuppfattning och om hur den påverkas av de speglar som ofta finns i danssalar.

– Särskilt i en så utseendefixerad tid som vår är det viktigt att en danslärare funderar över kroppen och kroppsideal.

Improvisation och komposition intresserar Elsa Aurell allra mest.

Läraren måste kunna stötta sina elever så att de tycker om sina kroppar och inte tror att de måste förändras för att duga. Jag tror dock att vi rör oss mot en mer inkluderande dansvärld. Ett exempel är danskompaniet *Spinn* som engagerar dansare både med och utan funktionsvariationer, ett annat är de dansare som fortsätter sitt yrke även efter att de fyllt 40 år, vilket annars är en vanlig pensionsålder.

Just nu arbetar Elsa Aurell deltid som danslärare på Lunnevals folkhögskola. Men hon jobbar också som dansare med olika projekt här i Göteborg, bland annat tillsammans med koreograferna Benedikte Esperri och Olof Persson.

Vilken sorts dans tycker du själv bäst om?

– Jag uppskattar alla de stilar jag undervisar i, alltså jazz, modernt, hip hop och house. Allra mest tycker jag dock om improvisation och komposition. Då får jag tillfälle att använda hela mig själv i mitt utforskande av dansen och det är väldigt roligt. Men det gäller att vara lyhörd gentemot kroppen så att jag kan fortsätta dansa så länge jag vill utan att den plötsligt säger stopp.

Text: **Eva Lundgren** Foto: **Johan Wingborg**

Fakta

Ämneslärarprogrammet med inriktning mot arbete i gymnasieskolan, inriktning dans, startade 2016. Enligt senaste UKÄ-granskningen uppfyller danslärarprogrammet hög kvalitet.

Bör samhällsnyttig forskning ligga bakom betalväggar?

Debatt. Nyhetstexter och reportage om forskning borde inte hamna bakom betalvägg. Det menar **Gabriella Wulff**. Hon väddar nu till mediehusen att låsa upp artiklar om forskning och göra dem tillgängliga för allmänheten.

– Det handlar om två logiker som krockar. Vi forskare förväntas ställa upp på intervjuer, samtidigt som texterna hamnar bakom betalvägg och därmed inte kommer allmänheten till del.

Gabriella Wulff är verksam på Gothenburg Research Institute (GRI), som är en del av Centrum för konsumtionsforskning (CFK), och undervisar även på Textilhögskolan i Borås. Hon menar att samverkansuppgiften utgör en viktig del av forskningstjänsten och att det är därför som hon har reagerat på hur man som forskare förväntas vara tillgänglig för medier, samtidigt som många av intervjuerna hamnar i texter som kräver betalprenumeration.

– Alternativet är att artiklar om forskning öppnas och

görs tillgängliga för samhället. Medierna har en viktig roll när det kommer till att sprida information och kunskap. Gabriella Wulffs tankegångar mynnande ut i en debattartikel med rubriken *Sluta lägga forskningsartiklar bakom betalvägg*, som publicerades i tidningen Journalisten tidigare i år.

Dock handlar ju inte all journalistik där forskare medverkar utslutande om forskning. Inte sällan utgör forskaren en expert och är kanske en av tre intervjupersoner, exempelvis i ett reportage om livsstil eller relationer. Frågan är hur och vem som ska dra gränsen för vilken journalistik som handlar om forskning.

– Tanken med min debattartikel är att öppna upp för en sådan diskussion, eftersom det är svårt för oss som forskare att veta när vi ska medverka och i vilka sammanhang. Det handlar om hur vi bäst fullgör vårt uppdrag.

Samtidigt har det alltid kostat pengar att prenumerera på en tidning – varför ska en del av materialet vara gratis nu?

– Journalistiken har förändrats. Likaså förutsättningarna för journalistiken. För att traditionella medier ska ha en roll att spela även i framtiden behövs en annan struktur. Även medierna själva borde diskutera de här frågorna mer, för att i högre grad nå ut med sin journalistik och agera folkbildande.

Hanna Jedvik

Foto: SHUTTERSTOCK

Visste du ...

Kurser. Visste du att Göteborgs universitet idag erbjuder sex olika MOOC-kurser. I en MOOC, alltså Massive Open Online Course kan tusentals studenter från hela världen delta för att mötas i interaktiv undervisning på olika lärplattformar. Kurserna är gratis för alla men genererar inga högskolepengar. De ställer heller inga krav på närvaro eller examination.

Fenomenet med MOOC-kurser har växt sig allt starkare sedan begreppet tillkom 2008 inom open access-rörelsen. Inte minst när över 160 000 studenter anmälde sig till en kurs i artificiell intelligens vid Stanford University 2011.

Moocar brukar nämnas som ett gott exempel när det kommer till tillgängliggörande av universitetsutbildning, tack vare deras stora möjlighet att nå nya studieovana målgrupper.

Klartecknet för att sjösätta moocar vid GU kom 2015, och de kurser som finns idag handlar om allt ifrån filmisk gestaltning och hållbart studieliv, till antibiotikaresistens, fysisk aktivitet och hälsa.

En jämförelse mellan några av landets största lärosäten visar att GU med sina sex moocar ligger en bra bit efter exempelvis Lunds universitet som i dagsläget erbjuder 19 kurser. Även Chalmers har ett stort försprång med 15 kurser och ett program, medan Linköpings universitet endast har fem moocar och Uppsala universitet bara tre.

MOOC-kurser vid GU:

- Lifestyle Habits – an Introduction to Physical Activity and Health
- The Problem of Antibiotic Resistance
- Teaching and Learning About Sustainability
- Filmisk gestaltning - Rytmen (Swedish only)
- Hållbar utveckling genom turism och evenemang (Swedish only)
- Verktygslåda för hållbart studieliv (Swedish only)

Hanna Jedvik

UR Samtiden om åldrande

Åldrande. Vill du veta mer om åldrande? Missa då inte den serie som UR Samtiden producerat tillsammans med Centrum för åldrande och hälsa (AgeCap). Till de frågor som tas upp hör ålderism och diskriminering av äldre, ålder och migration, synen på äldre i ett historiskt perspektiv

och samt lärdomar från H70-studierna. <https://urplay.se/serie/223681-ur-samtiden-om-aldrande-och-att-aldras>.

Akademiska högtider

Uppskjutet. På grund av pandemin har datum för de akademiska högtiderna förskjutits. Här är vad som nu gäller:

För nit och redlighet i rikets tjänst: 7 april 2022

Doktorspromotion för 2020: 6 maj 2022

Sixten Heymans pris: 26 april 2022

Diplomeringsceremonin: 17 maj 2022

Professorsinstallation för 2019, 2020 och 2021: 20 maj 2022

Pensionärshögtid: 14 juni

Doktorspromotion för 2021: 28 oktober 2022

Promotion av jubeldoktorer: 11 november 2022

Äldre kapabla till ett rikt liv

”Kapabilitet” är ett nyckelbegrepp inom UGOT-centrumet AgeCap. Men vad betyder det egentligen? En färsk antologi visar att svaren kan variera ganska mycket beroende på disciplin och vetenskapssyn.

Hela 60 författare medverkar i boken som en vecka efter publiceringen redan laddats ner 4 800 gånger.

Arbetet med antologin *A multidisciplinary approach to capability in age and ageing* började redan 2017 under ett av AgeCaps styrgruppsmöten.

- Vi diskuterade hur begreppet ”kapabilitet” ibland används ganska slarvigt och ville få centrumets forskare att tänka till kring hur de definierade och applicerade begreppet i sin forskning för att åstadkomma en skärpning. Under de samtal som följde visade det sig att olika discipliner definierar kapabilitet på olika sätt. Det ledde till idén med en antologi, och vi började leta i alla AgeCaps skrymslen och vrår för att få med så många infallsvinklar som möjligt.

Det berättar Hanna Falk Erhag. Tillsammans med Ulrika Lagerlöf Nilsson, Ingmar Skoog och Therese Rydberg Sterner är hon redaktör för antologin.

- Ju mer vi vred och vände på ”kapabilitet” desto mer intressant blev begreppet, fortsätter Ulrika Lagerlöf Nilsson. Och för mig blev det något av en uppenbarelse när jag kom på att ”kapabilitet” är det som vi historiker alltid ägnat oss åt, alltså att undersöka hur människor i olika tider hanterat möjligheter och begränsningar.

Boken är som ett kalejdoskop av hur olika discipliner ser på begreppet, menar Ingmar Skoog.

- Den ger en bild både av den multidisciplinära mångfald som betecknar AgeCap och av vad ett brett universitet kan åstadkomma när forskare från olika områden jobbar tillsammans.

Antologin är också ett sätt att vara lite motvalls mot den publiceringstradition som finns inom forskning, där tvär- eller multivetenskap har svårt att hitta en plats, menar Ulrika Lagerlöf Nilsson.

- Även inom humaniora har det blivit allt vanligare med korta artiklar i smala

tidskrifter. Men här slår vi alltså ett slag för boken, som ju är ett betydligt äldre sätt att publicera sig. För att samtidigt vara tillgängliga går den att ladda ner gratis från förlaget Springers webbplats.

Boken består av 16 kapitel och hela 60 forskare medverkar. Bland de ämnen som tas upp finns hälsa, kognition och välbefinnande, funktionsförmåga, pensionssystemet, politisk delaktighet, design, äldres synlighet i medier samt frågor kring Alzheimers sjukdom.

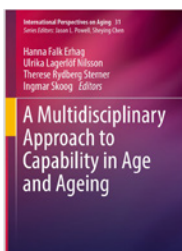
- Vi har ägnat mycket tid åt att läsa och konstruktivt kritisera varandras texter, förklarar Hanna Falk Erhag. Under arbetet blev det väldigt tydligt hur olika publiceringstraditionerna är inom skilda vetenskapsområden. Först tyckte vi att vi borde komma överens om ett gemensamt sätt att skriva men ganska snart bestämde vi att istället bejaka olikheterna. Det är skälet till att exempelvis artikeln om kognition och välbefinnande har med hela 16 författare medan Dimitrios Kokkinakis står som ensam författare för sin text om svenska språket.

En betydelsefull insikt är att världen kan uppfattas på en mängd skilda sätt

och att det inte är farligt att tycka olika, påpekar Ingmar Skoog.

- I dagens polariserade debattklimat är detta kanske extra viktigt att betona. Universiteten förväntas producera både kunskap och färdiga studenter så snabbt det bara går. Det medför att den vetenskapliga, förutsättningslösa diskussionen alltmer kommit i skymundan. Det märks inte minst i de artiklar som publiceras inom medicin; förr kunde de inledas med ett längre resonemang eller en bakgrundsbeskrivning men det finns det sällan utrymme för idag. Vi hoppas därför att denna mångvetenskapliga antologi ska vara intressant för både forskare och studenter inom ett stort fält. Men vi tror också att en bredare allmänhet kan ha glädje av den.

Text: **Eva Lundgren** Foto: **Johan Wingborg**

Fakta

Antologin *A multidisciplinary approach to capability in age and ageing* bygger på forskning vid AgeCap (Centrum för åldrande och hälsa) och ingår i Springer förlags serie om internationella perspektiv på åldrande. Boken består av 16 kapitel inom bland annat neuropsykiatrisk epidemiologi, psykologi, sociologi, vårdvetenskap, historia, juridik, journalistik, statsvetenskap och neurokemi.

Redaktörer är Hanna Falk Erhag, docent i vårdvetenskap; Ulrika Lagerlöf Nilsson, universitetslektor i historia och docent i kyrkohistoria; Therese Rydberg Sterner, postdoktor i psykiatrisk epidemiologi (föräldraledig), samt Ingmar Skoog, professor i psykiatri och föreståndare för AgeCap.

Boken går att ladda ner här: https://www.academia.edu/68304436/Book_AMultidisciplinaryApproachToCa.

Begreppet "kapabilitet" handlar om en människas förmåga att nå de mål hon själv anser vara viktiga. På mikronivå kan det vara den egna hälsan, på mellannivå exempelvis förutsättningar att bo hemma och på makronivå bland annat lagstiftning och mediernas bild av äldre.

Foto: JOHAN WINGBORG

Claes Alvstam 1949–2021

Claes Alvstam visade tidigt intresse för samverkan över ämnes- och institutionsgränser. Denna typ av samarbete saknade då oftast en formell ekonomisk och administrativ bas. När samhällsdebatten om Sveriges medlemskap i EG/EU intensifierades i början av 1990-talet var Claes en av de drivande bakom upprättandet av en formell samarbetsplattform för forskning och utbildning inom Europaområdet. Initiativet vann snabbt brett stöd, inte bara från enskilda forskare, utan även från universitets- och fakultetsledning. I detta grundläggande arbete som så småningom ledde fram till Centrum för Europaforskning var Claes insatser ovärderliga.

Med de föreläsningar och seminarier kring aktuella Europafrågor som startade 1992, växte succesivt ett mångvetenskapliga samarbete fram och Centrum för Europaforskning (CERGU) etablerades. Claes fick en central roll i utformandet av både verksamhetsmål och organisationsstruktur. Hans alltid entusiastiska insatser har varit ovärderliga för framväxten och framgången för den idag kompletta Europamiljön vid GU, där forskning och utbildning enligt externa utvärderingar håller mycket hög internationell nivå.

Claes har inom CERGU varit en ousinligt engagerad styrgruppsordförande, ansvarig för ett internationellt postdoktor-program samt sammankallande i International Advisory Board.

I sin gärning gav Claes många

prov på en föredömlig förmåga att kombinera krav på engagemang och vetenskaplig skärpa med en öppen attityd till såväl skiftande metodval som till kritiska diskussioner kring både utgångspunkter och resultat. Studenter noterade hans höga krav i undervisningen, men också hans ännu högre krav på sig själv, samt hans förmåga att göra föreläsningarna faktarika, analytiskt spännande och därmed utmanande. De nya kunskaperna blev samtidigt föremål för skarpa analyser, vare sig det gällde teoretiska, empiriska eller metodologiska frågor. För detta väckte han stor respekt. I kontakt med kollegor och studenter gav Claes Alvstam prov på den alltför sällsynta förmågan att inte ta någon större egen plats utan främst stödja genom kunnig och erfaren lotsning genom forskningsprocessen. Hans "osynliga hand" har under åren milt tryckt på men också skapat trygghet för många doktorander och yngre forskare.

För denna kloka, principfasta och vetenskapligt välförankrade, men samtidigt ständigt framåtblickande och engagerade gärning, tackar vi Claes Alvstam. Det är tomt i kretsen efter honom, men hans vänlighet och positiva anda kommer att prägla verksamheten inom CERGU även i framtiden.

För CERGU: Rutger Lindahl, Per Cramér, Daniel Naurin, Mats Andréén, Bengt Larsson, Thomas Erhag, Linda Karlsson Hammarfelt, Linda Berg, Klas Grinell, Ann-Kristin Jonasson, Birgitta Jännebring och Angie Sohlberg.

Språkets förändring undersöks i stort projekt

Språket är en spegel för samhället. När värderingar förändras, ny teknik introduceras eller livsvillkor omdanas kommer nya ord in i språket och gamla begrepp ändrar betydelse.

– Idag finns dock inget storskaligt, automatiskt sätt att hantera dessa språkliga förändringar. Men det hoppas jag att *Change is key* kommer att ändra på, förklarar Nina Tahmasebi, som fått 33,5 miljoner kronor av Riksbankens Jubileumsfond för projektet.

Ett exempel på betydelseförändring är ordet "varg" som förr också kunde betyda våldsvarkare, berättar Nina Tahmasebi.

– Därför är det troligt att våldsvarkare mer sällan benämndes som "kriminella". Den som läser en historisk text och ofta stöter på "kriminell" i mindre allvarliga sammanhang kan därför kanske få intryck att våldsbrotten inte var så vanliga förr.

"Flicka" är ett annat exempel. Förr avsåg det ogifta unga kvinnor med oskulden kvar.

– Idag spelar det ingen roll om en kvinna är oskuld eller inte. Att ordet ändrat betydelse är alltså ett exempel på hur språk påverkas av samhällsförändringar.

Språket påverkas också av exempelvis teknisk utveckling, påpekar Nina Tahmasebi.

– Dagens unga, som alltid har tillgång till en mobil, kan kanske behöva få förkla-

rat att man förr kunde sitta hemma och vänta på ett telefonsamtal eller vara försenad till bussen utan att kunna meddela sig. För att förstå en text måste man helt enkelt kunna en hel del om det samhälle där texten är skriven.

En del förändringar och avvikande betydelser dyker så småningom upp i olika lexikon. Men mer subtila nyansrubbingar eller uttryck som bara används inom en viss grupp, kanske inte alls uppmärksammas av språkforskarna.

Har exempelvis inställningen till ord som "vaccin", "distansarbete" och "isolering" påverkats av den pågående pandemin?

NINA TAHMASEBI

– Har exempelvis inställningen till ord som "vaccin", "distansarbete" och "isolering" påverkats av den pågående pandemin? Svaret på detta kan man få genom att analysera större dagsaktuella textmassor.

Change is key är placerat vid Språkbanken Text som har en väldig samling texter, både historiska och samtida. Men där ingår sedan en tid också material från olika sociala medier.

– Texter som inte riktigt passar skriv-

normen brukar vara svåra för en dator att analysera, men det har språkteknologin utvecklat metoder för att klara. Och det är viktigt, eftersom vi på så sätt får tillgång till en hel del vardagsspråk som vi annars inte hade vetat så mycket om.

De flesta datamodeller över språk kräver väldiga mängder information. Det gör det svårt att undersöka språk med färre talare, förklarar Nina Tahmasebi.

– I projektet ska vi därför försöka skapa modeller som studerar språk generellt, oavsett om det handlar om engelska eller estniska. Vi vill också kunna göra mer än bara jämföra en språklig förändring mellan två tidpunkter; istället vill vi kunna följa exakt när och hur en förändring gått till.

Också det faktum att ett ord kan ha många betydelser ställer till det för språkforskarna.

– Ordet "rock" avser ju ett klädesplagg men har alltmer kommit att betyda en musikstil. Med dagens teknologi är det svårt att skilja de olika betydelserna åt men också det hoppas vi kunna utveckla metoder för att göra.

Programmet är indelat i fem delprojekt med olika fokus, berättar Nina Tahmasebi.

– Det handlar om historisk lingvistik men också om lexikografi, som idag är tidskrävande med mycket manuellt arbete. Det gör att forskaren måste välja att fokusera på specifika områden, ett val som ofta hänger på forskarens intresse eller vilka material som finns tillgängliga. Men med nya metoder hoppas vi kunna undersöka väldigt mycket större mängder material och låta forskaren fokusera på det som är av störst intresse, exempelvis

Nina Tahmasebi har ägnat sig åt forskning om semantiska förändringar med hjälp av automatiska metoder sedan 2008.

de ord som ändrat betydelse mest, på ett visst sätt eller under en särskild tidsperiod.

Ett litteraturvetenskapligt projekt ska undersöka hur elektrifieringen av Sverige påverkade språk och samhälle; bland annat innebar den nya tekniken att barnen kunde tillbringa tid i egna rum, utan att sitta tillsammans vid den gemensamma ljuskällan.

En genusvetenskaplig studie ska undersöka både hur juridiska förändringar kan ha påverkat förståelser av rättvisa över tid, och hur språkliga förändringar för att stärka kvinnors och HBTQ-personers rättigheter kan ha påverkat förståelser av genus och sexualitet. En studie inom sociologi ska undersöka hur radikaliserings kan spåras i sociala medier.

– **Man kommer också** att studera hur attityder mot invandrargrupper förändrats över tid. Förr kunde man tala om finnar eller jugoslaver, idag är det andra folkgrupper som är av intresse. Dessutom

uttrycker man sig ofta implicit och säger exempelvis ”boende i Bergsjön”, när det är invandrare man menar.

Nina Tahmasebi har ägnat sig åt forskning om semantiska förändringar med hjälp av automatiska metoder sedan 2008.

– Då var det ett väldigt litet område som många inte förstod vad det var. Nu är det jättestort och engagerar alltfler discipliner. Exempelvis medicinare, som undrar hur ordet ”beroende” användes förr, kan vända sig till oss, liksom statsvetare som vill undersöka om politikernas språk blivit mer känslösamt. I september hoppas vi kunna anordna en konferens och då är det tänkt att forskare från en mängd olika områden ska medverka på olika sätt.

Text: **Eva Lundgren**
Foto: **Johan Wingborg**

■ Fakta

Forskningsprogrammet *Change is key!* *The study of contemporary and historical societies using methods for synchronic semantic variation and diachronic semantic change* har tilldelats 33 500 000 kronor av Riksbankens Jubileumsfond. Projektet ska pågå 2022–2027 och är placerat vid Språkbanken Text på institutionen för svenska, flerspråkighet och språkteknologi. Programmet kommer dock att ha ett brett samarbete med andra ämnen, exempelvis lingvistik, lexikografi, sociologi samt genus- och litteraturvetenskap.

Programledare är Nina Tahmasebi, docent i språkteknologi. Övriga medverkande från GU är Simon Hengchen, Mats Malm, Emma Sköldberg och Shafqat Mumtaz Virk. Medverkar gör också Haim Dubossarsky (Queen Mary University of London), Dominik Schlechtweg (universitetet i Stuttgart), Mia Liinason (Lunds universitet), Sarah Valdez (IAS, Linköpings universitet), Dirk Geeraerts och Stefano de Pascale (KU Leuven).

Konstnärlig forskning belyser svårhanterliga frågor

Vad är konstnärlig forskning? Istället för att ge ett enkelt svar har Fredrik Nyberg och Niclas Östlind sammanställt en antologi med analyser av 12 konstnärliga avhandlingar, samtliga från Göteborgs universitet.

– Konstnärlig forskning har bedrivits i drygt 20 år. Vi tycker därför att det är dags att börja titta på vad som faktiskt görs, förklarar de.

Många tror att konstnärlig forskning är något väldigt inåtvänt och snävt men så behöver det inte vara, förklarar Niclas Östlind, universitetslektor i fotografi.

– Istället kan konst hjälpa till att rikta blicken åt nya håll och bidra till ökad förståelse och fördjupning av en fråga. Ett exempel är Kerstin Hamilton som inom sitt doktorandprojekt om dokumentärfotografi, *The Objectivity Laboratory*, kurerat utställningen *Dear truth* på Hasselblad Center. Där medverkade bland andra fotografen A. Karlsson Rixon och idéhistorikern Mikaela Lundahl Hero med foton från ett flyktingläger i Grekland. Utställningen är ett exempel på hur

konsten kan belysa sådant som forskning annars har svårt att hantera, som känslor, vem som har rätt att representera vem och om individens agens, alltså förmåga att påverka sin situation.

Ytterligare ett exempel är Tyrone Martinssons bilder från Svalbard. Genom att refotografera drygt 100 år gamla fotografier från glaciärer åskådliggör han klimatförändringarna på ett mer omedelbart sätt än vad enbart matematiska modeller kan lyckas med.

– Överhuvudtaget kan en person som är extremt uppövad inom sin konstnärliga praktik bidra med nya insikter, påpekar författaren Fredrik Nyberg. Poeten

Fredrik Nyberg och Niclas Östlind har sammanställt en antologi om konstnärlig forskning.

sin forskning, berättar Fredrik Nyberg.

- Också vid disputationer uteblir ofta en diskussion om doktorandens resultat, eftersom opponenter för det mesta kommer från ett annat fält än det konstnärliga. Det leder till att frågorna snarare handlar om vad konstnärlig forskning är istället för att diskutera det framlagda arbetet. Man skulle kunna jämföra med en disputation inom medicin; det skulle ju knappast accepteras om samtalet handlade om vad medicinsk forskning kan tänkas vara, istället för om innehållet i avhandlingen.

Den konstnärliga forskningen har skapat en ny möjlighet för konstnärer att göra akademisk karriär och därmed få långsiktig försörjning. Antalet tjänster är dock försvinnande litet, påpekar Niclas Östlind.

- Vetenskapsrådet är faktiskt den enda finansör som har särskilda utlysningar inom det konstnärliga området. Det är märkligt eftersom konstnärlig forskning ändå lyfts fram i olika sammanhang, inte minst i den senaste forskningspolitiska propositionen.

Den antologi som Fredrik Nyberg och Niclas Östlind nu gett ut innehåller analyser av 12 doktorsavhandlingar framlagda åren 2008-2018. De är samtliga från Göteborgs universitet.

- Orsaken är inte bara att vi redaktörer är verksamma vid GU, förklarar Fredrik Nyberg. GU var också först i Sverige med konstnärlig forskarutbildning vilket gör att här finns en stor och bred erfarenhet att ösa ur. Boken innehåller därför exempel från så olika områden som musikalisk gestaltning, design, fri konst, fotografi, litterär gestaltning och scenkonst.

Text: **Eva Lundgren** Foto: **Johan Wingborg**

Fakta

Redaktörer för antologin *Konstens kunskap* är Fredrik Nyberg, poet och tidigare lärare på litterär gestaltning, samt Niclas Östlind, universitetslektor i fotografi. Boken är på svenska och engelska och innehåller analyser av 12 konstnärliga doktorsavhandlingar från Göteborgs universitet, framlagda 2008-2018. Antologin är utgiven på ArtMonitor.

Elisabeth Hjorths projekt *Autistiskt skrivande: ett modersmål* innebär exempelvis ett sätt att lyfta fram autistiska erfarenheter som är svåra att komma åt, men som en person som verkligen tränat sin känsla för språk kan lyckas fånga.

Trots att konstnärlig forskning funnits i Sverige i ett par decennier finns fortfarande en hel del skepsis till området, inte minst bland konstnärerna själva. Riskerar inte konsten att akademiseras, institutionaliseras och mista sin frihet?

- Den konstnärliga forskningen har under hela sin existens haft skilda uppfattningar om frågor just kring

gestaltning gentemot reflektion, berättar Niclas Östlind. Och det stämmer att det konstnärliga uttrycket inte alltid går att beskriva med ord. Det är också sant att en institution kan upplevas som ett ogenomträngligt fort av dem som står utanför. Men det måste inte vara så att teori och praktik hamnar i olika kärl utan kontakt med varandra; att konsten sätts i ett större sammanhang kan istället vara berikande för alla inblandade.

Det vetenskapliga samtalet mellan konstnärer är heller inte alltid så utvecklat. Fortfarande är det exempelvis ovanligt att konstnärer refererar till varandra i

Polkagrisfärgad sten underlättar omställning

I Norra Kärr utanför Gränna finns världens fjärde största fyndighet av tunga sällsynta jordartsmetaller. Fyndet är unikt eftersom det innehåller ovanligt höga halter av de mest eftersökta metallerna samt nästan helt saknar inslag av radioaktiva ämnen.

– Utan sällsynta jordartsmetaller, ingen grön omställning, konstaterar Axel Sjöqvist. I december disputerade han på en avhandling om fyndigheten.

På en hylla i sitt arbetsrum förvarar han en stor stenbumling med ränder i grönt och rosa. Bergarten kallas nefelinsyenit och Axel Sjöqvist är den förste som med moderna metoder gjort en ordentlig analys av stenen.

– Bergarten är hela 1,5 miljarder år gammal och till skillnad från de flesta andra bergarter innehåller den ingen kvarts. Den är också sällsynt; i hela världen finns bara cirka hundra fyndplatser och i Sverige enbart den i Norra Kärr. Eftersom fyndplatsen för bergarten, som dessutom är polkagrisrandig, ligger nära Gränna kallas den ibland grännait. Men det tycker jag är ganska olämpligt eftersom det kan förväxlas med granit.

Sällsynta jordartsmetaller består av

en grupp med 17 grundämnen, varav 16 förekommer naturligt. Trots namnet är de dock inte särskilt sällsynta utan finns lite överallt i jordskorpan, förklarar Axel Sjöqvist.

– Däremot är det sällsynt att de finns i så höga koncentrationer att de lönar sig att bryta. Metallerna finns dessutom ofta tillsammans med radioaktiva ämnen som uran och torium, vilket gör brytningen både dyr och besvärlig. Men fyndet i Norra Kärr innehåller nästan inga radioaktiva ämnen och är därför extra intressant att utvinna.

Det var i slutet av 1700-talet och början av 1800-talet som forskare började upptäcka de sällsynta jordartsmetallerna. Ett

Men det är också oroande att EU:s hållbarhetsmål, som ju bland annat kräver vindkraftverk och elbilar, är helt beroende av Kina.

AXEL SJÖQVIST

så mycket mineral som att göra en vanlig bil och en vindkraftpark på land kräver 9 gånger så mycket metaller som motsvarande verk som går på gas. För att klara klimatomställningen måste vi alltså hitta nya fyndigheter, inte bara av sällsynta jordartsmetaller, utan också av exempelvis kobolt, koppar, litium och nickel.

Ett sätt att minska bristen på metaller är att öka graden av återvinning, påpekar Axel Sjöqvist.

- I dagsläget återvinns nästan ingenting av de sällsynta jordartsmetallerna, vilket förstås beror på att det ännu inte finns så många elbilar eller vindkraftverk att återanvända. I framtiden tror jag dock att återvinning kommer att bli viktigt, inte minst för att återvinna metaller redan är separerade, vilket de förstås inte är i naturen.

EU är världsledande inom produktion av vindkraftverk, men någon framställning av sällsynta jordartsmetaller finns inte här. Istället importerar EU från Kina, som är världens absolut största producent av sällsynta jordartsmetaller. Det är problematiskt av flera skäl, menar Axel Sjöqvist.

- Dels innebär framställningen i Kina stora risker både för miljön och för människors hälsa. Men det är också oroande att EU:s hållbarhetsmål, som ju bland annat kräver vindkraftverk och elbilar, är helt beroende av Kina. Det har gjort att de sällsynta jordartsmetallerna nu finns på EU:s lista över råmaterial som riskerar bli bristvaror.

Det finns stora fyndigheter av sällsynta jordartsmetaller även på andra platser än i Kina. En av världens största fyndigheter finns på Grönland. Den innehåller dock höga halter av uran och torium.

- Det är skälet till att den inte kommer att utvinna. Det grönländska självstyret har nämligen antagit en lag som förbjuder uranutvinning samt prospektering efter andra metaller i bergarter med mer än 100 ppm uran.

Att öppna en gruva är en långdragen

process. Det gäller att få undersöknings-tillstånd och bearbetningskoncession från Bergsstaten samt miljötillstånd från Mark- och miljödomstolen, vilket kan ta många år. Gruvbrytning leder dessutom ofta till protester. Så har exempelvis skett i Norra Kärr där det finns en oro för att Vättern ska kontamineras av gruvdriften, berättar Axel Sjöqvist.

- Det är lite motsägelsefullt att vara för en grön omställning samtidigt som man är emot brytning av de mineral som gör en sådan omställning möjlig. Om EU ska uppfylla de hållbarhetsmål unionen fastställt är det dessutom bråttom att hitta nya fyndigheter av både sällsynta jordartsmetaller och ett antal andra metaller. För att kunna göra det på ett bra sätt krävs ökad kunskap, och det hoppas jag att min avhandling ska bidra till.

Text: **Eva Lundgren** Foto: **Johan Wingborg**

Fakta

Axel Sjöqvist, institutionen för geovetenskaper, disputerade den 10 december 2021 på avhandlingen *Ample Rare Elements: A Geochemical Anomaly in the Earth's Crust at Norra Kärr*.

Sällsynta jordartsmetaller är en grupp som innefattar 17 grundämnen: lantan, cerium, praseodym, neodym, prometium, samarium, europium, gadolinium, terbium, dysprosium, holmium, erbium, tulium, ytterbium, lutetium, skandium och yttrium. Norra Kärr rankas som en av de mest intressanta fyndplatserna i Europa, dels på grund av höga halter av tunga sällsynta jordartsmetaller, som är de mest eftertraktade, dels på grund av mycket låga uran- och toriumhalter.

Svenska forskare ligger bakom upptäckten av flertalet av de sällsynta jordartsmetallerna. 1794 fann kemisten Johan Gadolin ett nytt ämne i ett mineral från Ytterby utanför Stockholm, som han gav namnet yttrium. Ytterligare sju grundämnen har senare upptäckts i samma område och förutom yttrium har också ytterbium, terbium och erbium fått namn efter platsen. Dessutom är holmium namngivet efter Stockholm samt skandium och tulium efter Skandinavien.

1803 upptäckte dessutom Jöns Jacob Berzelius, tillsammans med kemisten Wilhelm Hisinger, grundämnet cerium i mineralet cerit från Bastnäsgruvan i Bergslagen. Ytterligare undersökningar ledde till ännu fler fynd, bland annat av lantan, neodym och praseodym.

stort antal av grundämnena upptäcktes faktiskt av svenskar. Men det är först på senare tid, med den moderna teknikutvecklingen, som de sällsynta jordartsmetallerna börjat uppfattas som viktiga, berättar Axel Sjöqvist.

- **Ämnena har olika** egenskaper som gör dem användbara på en mängd skilda sätt. De används i bildskärmar, laserstrålar, specialglas, kameralinser, katalysatorer, batterier och kärnkraftsstavar men också i cancerbehandlingar och i utrustning för röntgen- och bentäthetsdiagnostisk. Mest uppmärksammas är dock användningen i världens mest kraftfulla permanentmagneter. Eftersom magneterna är så starka kan de göras väldigt små och stoppas in i exempelvis hörlurar eller i mobilens högtalare. Men de kan också användas i generatorer och elmotorer för att skapa effektivare vindkraftverk och elbilar som kan köra längre sträckor.

Teknikutveckling var tidigare fossilberoende. Nu är den istället beroende av metall, förklarar Axel Sjöqvist.

- Att tillverka en elbil kräver 6 gånger

Spel som konst

Han är spelfantasten från Colombia som blev psykolog för att förstå varför människor så ofta handlar irrationellt. Nu är Carlos Mauricio Castaño Díaz doktor i Learning Sciences och sedan i höstas universitetslektor på institutionen för tillämpad IT.

Det ekar tomt i hus Patricia på Lindholmen, där institutionen för tillämpad IT håller till. Studenterna lyser med sin frånvaro. Kollegorna likaså. Pandemin är kännbar på flera sätt, inte minst när det kommer till den delen av jobbet som Carlos Mauricio Castaño Díaz hjärta klappar hårdast för, nämligen att lära ut.

- Jag älskar att undervisa. Jag använder hela kroppen när jag föreläser och är angelägen om att förmedla en berättelse. Och den grejen är betydligt svårare och tråkigare när man sitter bakom en skärm, säger han när vi tar trapporna upp till hans arbetsrum.

Håret är färgat i rosa och blått, med ett grafiskt ruttmönster som stryker längs huvudet. Även frisyren ser han som ett sätt att nå fram och öka engagemanget hos sina studenter.

- Men den hjälper också till när jag ska profilera mig på Youtube.

Visserligen är Carlos Mauricio Castaño Díaz doktor i Learning Sciences, ungefär detsamma som pedagogik, men han ser definitivt inte universitetet som den enda självklara arenan för sin undervisning. På den egna Youtubekanal Dr. Kryodrage publicerar han filmer om hur inlärning i samband med datorspelsanvändning kan gå till.

- Jag jobbar ganska mycket på det viset; jag pratar om saker som jag och många med mig gillar, exempelvis spel,

och använder det som verktyg för att förklara hur hjärnan fungerar.

Carlos Mauricio Castaño Díaz började sin resa inom universitetsvärlden med en femårig psykologutbildning i uppväxtstaden Medellín i Colombia, på University of Antioquia, där också hans föräldrar gått. Hans mor var mikrobiolog och i laboratoriet där hon arbetade fick han utlopp för sin nyfikenhet och upptäckarglädje genom ett ständigt experimenterande.

- Det var min nyfikenhet som drog mig till forskningen och det är fortfarande den som är min starkaste drivkraft. Jag vill förstå hur saker och ting hänger ihop.

Och just viljan att förstå mer om omvärlden och sina medmänniskor var

Folk agerar ofta på ett sätt som varken är rationellt eller bra, varken för dem själva eller för mänskligheten.

CARLOS MAURICIO CASTAÑO DÍAZ

också den starkast bidragande orsaken till att han valde att söka till psykologprogrammet. Han berättar att han som ung hade oerhört svårt att förstå varför människor så ofta beter sig som de gör.

- Folk agerar ofta på ett sätt som varken är rationellt eller bra, varken för dem själva eller för mänskligheten. För att förstå det här bättre kände jag ett behov att att lära mig mer om hur människan fungerar.

Däremot ledde aldrig psykologstudier till arbete inom klinisk verksamhet. Istället ville han fördjupa sig och letade

efter ett mastersprogram som både kunde erbjuda de ämnen som han brann för och där det fanns möjlighet att få full finansiering som stipendiat.

Valet föll på Köpenhamns universitet, det enda lärosäte där båda bitarna föll på plats.

Han skrev sin masteruppsats utifrån en studie där han designade ett verktyg för att analysera kognitiva krav i datorspel. Ett projekt som bland annat byggde på att ta fram ett spel för lärmiljöer och som kan användas i såväl digital som fysisk form.

- Jag har alltid varit en gamer och betraktar spel som konst. Spel har ett tydligt narrativ och ger en upplevelse som både skapar känslor och får oss att reflektera kring oss själva. Men spel är också en företeelse där olika konstformer möts och skapar något nytt.

Det var under arbetet med masteruppsatsen som Carlos Mauricio Castaño Díaz fastnade för undervisning och insåg hur viktigt det är att forskare delar med sig av sin kunskap.

- Forskning är totalt värdelös om den bara stannar inom forskarvärlden. Öppen forskning, tillgänglig för alla, är centralt för att vi tillsammans ska kunna förbättra samhället.

Han resonerar vidare kring faran med forskare som bara vill prata med kollegor, och hur det bland vissa akademiker finns en idé att enbart diskutera med människor som har samma status eller som befinner sig på samma kunskapsnivå som de själva.

- Varför vill de tävla istället för att göra samhället bättre?

Efter avlagd mastersexamen fortsatte Carlos Mauricio Castaño Díaz sin resa genom Europa. Den här gången till Ludwig-Maximilians universitet i München för forskarutbildning och ett projekt som jämförde vilka olika kognitiva förmågor

Carlos Mauricio Castaño Díaz

Född: 1985 i Medellín, Colombia.

Yrke: Mediapsykolog och universitetslektor vid institutionen för tillämpad IT.

Forskningsomåden: Mediapsykologi och analys av kognitiva processer som involverar datorspel, såväl som olika slags mediafenomen utifrån ett kognitivt perspektiv.

Bor: Mölndal.

Fritid: Datorspel, stickning, virkning, matlagning och bågskytte. Hoeullebecq.

som används i de två datorspelen Dota 2 och League Of Legends. Efter drygt tre år var han doktor i Learning Sciences.

Utöver datorspelsanvändning, kommunikation och kognition, ligger hans fokusområden idag inom mediapsykologi och studier av internetfenomen som memes och creepy pasta, men också på spel som konstform.

Men så värst mycket klokare på det där med mänskligt beteende har han inte blivit med åren, konstaterar han.

- Någon bra psykolog har jag aldrig varit. Mina kompisar har alltid skämtat om det, eftersom jag är så dålig på att läsa av människor och deras ansiktsuttryck. Men med åren har jag förstått att det beror på att jag har Asbergers syndrom.

Efter en tid med en tjänst på Aarhus Universitet, blev han tipsad om en tjänst på Göteborgs universitet. Han tog chansen och sökte - trots att den enda relationen han hade till Sverige var ABBA.

- Jag älskar ABBA. Jag lyssnade på all deras musik när jag växte upp. Men bara på spanska, de spelade ju in låtarna på många olika språk. Jag hör fortfarande bara den spanska texten i huvudet, säger han och ler.

Nu bor Carlos Mauricio Castaño Díaz i Mölndal, med maken kvar hemma i Danmark, och han längtar till den svenska sommaren.

- Jag ser väldigt mycket fram emot att få uppleva sommar och att få resa längs kusten. Det är väldigt vackert här nu med hamnen och havet. Men i sommar blir det nog ännu finare.

Text: **Hanna Jedvik**

Foto: **Johan Wingborg**

Upptäck livet under ytan

– Kunskap om havet är inte slutmålet. Människor behöver kunskap, men den kunskapen behöver också omsättas i handlingar som tar ansvar för havsmiljön. Det är det som är mitt mål.

Géraldine Fauville

Titel: Biträdande universitetslektor i pedagogik vid institutionen för pedagogik, kommunikation och lärande (IPKL).

Bakgrund: Marinbiolog.

Avhandling: *Digital technologies as support for learning about the marine environment. Steps toward ocean literacy* (Göteborgs universitet 2018).

Hemsida: <https://www.geraldinefauville.com/>

Utgivna böcker: *Exemplary Practices in Marine Science Education* (Springer 2018).

70 procent av jordens yta består av hav. Ändå är det få som vet särskilt mycket om hur livet i havet egentligen ser ut. Det vill marinbiologen och pedagogikforskaren Géraldine Fauville ändra på. Med stöd av 3,6 miljoner kronor från Vetenskapsrådet ska hon nu öka vår kunskap om havets betydelse för klimatet.

Så länge Géraldine Fauville kan minnas har hon varit fascinerad av livet i havet. Som barn plöjde hon böcker och tv-program i sin iver att lära sig mer om livet under havsytan.

– Tänk att något så avlägset och utom synhåll från oss är så vackert och samtidigt har så många oväntade och märkliga livsformer. Att lära sig om havet är som att läsa science fiction.

Géraldine Fauville växte upp i Belgien, som visserligen har en kustremsa, men som mest liknar en ”enda lång sandstrand”, konstaterar hon.

– Inte en idealisk plats för en person som främst är intresserad av livet under ytan.

Hon utbildade sig ändå till marinbiolog, fick en doktorandtjänst och skrev en avhandling i pedagogik om hur virtuella presentationer och digital kommunikation kan bidra till att lära ut kunskap om havet.

Efter det har hon jobbat på Kristineberg marina forskningsstation startade hon ett samarbetsprojekt med Stanford University. Det gick ut på att lära skolelever om havet med hjälp av digital teknik. Därefter följde en tvåårig anställning som postdoktor vid Stanford University, med avsikten att studera hur virtual reality (VR) kan användas i undervisning.

Nu är Géraldine Fauvilles vision att ge både barn och vuxna möjligheten att lära sig mer om livet under ytan. Som ett led på vägen har hon utvecklat ett par avancerade VR-glasögon och med hjälp av dem ska studenter kunna simma i en vanlig bassäng, men ändå uppleva att de befinner sig i världshavens djup.

– Målet är att ändra människors handlingar och beteende.

VR-tekniken har gjort stora framryckningar de senaste åren. Dels är dagens VR-headset betydligt mer bekväma än de tidigare, dels har mjukvaran utvecklats. Och tillsammans med sina forskarkol-

legor har hon redan testat tekniken i Stanford University's avancerade Virtual Human Interaction Lab på den amerikanska västkusten.

Förutom att lära folk mer om livet i havet, hoppas Géraldine Fauville att VR-tekniken ska kunna påvisa vilken betydelse havet har för att mildra klimatförändringar, tack vare dess förmåga att ta upp koldioxid.

– **Det skulle verkligen** vara att utnyttja den digitala teknikens möjligheter.

På så sätt skulle VR kunna bidra till ökad förståelse för havets betydelse när det kommer till miljö och klimat.

– Tänk om barn och vuxna kunde uppleva hur framtidens hav kommer att se ut om vi fortsätter leva som vi gör nu.

Text: **Carl-Magnus Höglund**

Foto: **Nicke Johansson**

Detta är en förkortad och omarbetad version av en webbarartikel, först publicerad på Utbildningsvetenskapliga fakulteten.

Pris till GU-doktorand från Rwanda

Rwanda.
Myriam Mujawamariya har tilldelats The OWSD-El-

sevier Foundation Award for Early Career Women Scientists. Priset belönar kvinnor som arbetar och bor i utvecklingsländer och som övervunnit stora utmaningar för att bli forskare. Fem priser delas ut, dels ett för vardera Afrika, Arabvärlden, Latinamerika och Asien, dels ett för enastående insatser oavsett

region. Myriam Mujawamariya är universitetslektor vid University of Rwanda men disputerade förra året vid institutionen för biologi och miljövetenskap, GU. Hon forskar om hur olika typer av inhemska träd reagerar på olika klimatscenarier, exempelvis högre temperaturer, samt vilka träd som bäst kan stödja ekosystemtjänster som markstabilisering, klimatreglering, biologisk mångfald och bioenergi.

Kriteriums böcker på JSTOR

Bokutgivning. Nu är de böcker som ges ut via Kriterium även tillgängliga på JSTOR. Det berättar **Maja Pelling**, nationell samordnare för Kriterium.

– JSTOR är en icke-vinstdrivande organisation som har till uppgift att skapa ett pålitligt arkiv av viktiga vetenskapliga tidskrifter och böcker samt att ge tillgång till dessa. Kriteriums böcker är sedan tidigare öppet tillgängliga även via OAPEN (Open Access Publish-

ing in European Networks) och DOAB (Directory of Open Access Books).

Kriterium, en plattform för granskning, publicering och spridning

av högkvalitativa vetenskapliga böcker, har idag publicerat 33 titlar. Ytterligare 18 manus är under granskning eller publicering, förklarar Maja Pelling. Mer information: kriterium.se.

Nya föreståndare för Hav och samhälle

Centrum Humane ekologen **Per Knutsson** och marinvetaren **Marina Panova** blir nya föreståndare för Centrum för hav och samhälle. De ersätter Lena Gipperth som varit föreståndare sedan starten 2015.

Som lektor i humanekologi har Per Knutsson varit Samhällsvetenskapliga fakultetens representant i styrgruppen för centrumet sedan starten och har de tre senaste åren varit styrgruppens ordförande. Han har många internationella kontakter och sitter bland annat med i styrelsen för MARE, ett europeiskt nätverk för

samhällsvetenskaplig marin forskning.

Marina Panova är docent i evolutionär genetik och studierektor på institutionen

för marina vetenskaper. Hon är utbildad i Sankt Petersburg och har haft sin forskarbas i Sverige på Tjärnö marina laboratorium, där hon bland annat forskat om

genetiken hos strandsnäckor.

I sin roll som studierektor har hon haft många kontakter med forskare från andra discipliner, exempelvis för det tvärvetenskapliga masterprogrammet Hav och Samhälle.

På papperet är Per föreståndare och Marina vice föreståndare, men i praktiken kommer de att dela på ansvaret. Lena Gipperth går tillbaka till sin tjänst som professor i miljörätt på juridiska institutionen, men kommer att arbeta kvar på centrumet under en övergångsperiod.

Rabatt på utvalda datum!

MORDET PÅ MARAT

Alla är galna

Premiär 18 februari Stora Scen

Av PETER WEISS Regi JAN KLATA

Göteborgs
Stadsteater

Biljetter 031-708 71 00

www.stadsteatern.goteborg.se

Är högre utbildning ett propagandainstrument?

Sedan den så kallade

Bolognaprocessen fick sitt stora genomslag i den svenska högskolan för ett drygt decennium sedan har högskolepedagogiken fått en växande betydelse i svensk högre utbildning. Högskolepedagogiken ska göra undervisningen mer "studentcentrerad". Studenterna ska bli "delaktiga i sitt eget lärande" istället för att passivt ta emot kunskap genom traditionella föreläsningar. Samtidigt ska den högre utbildningen bli mer likvärdig, mer transparent, effektivare och bättre anpassad till det omgivande samhällets behov.

Förändringarna har dock en baksida som det talas alltför lite om, nämligen att de gör högskolan till en institution genomsyrad av styrning. Styrning anses behövas för att bryta med de handlingsmönster som studenter från icke-akademiska hem tar med sig till högskolan. Den anses även behövas för att bryta med traditionellt skolade lärares benägenhet att sätta sig själva i centrum för sin undervisning, istället för studenterna.

När man görs till föremål för styrning, är risken stor att en del av det man lär sig är just - att styras. Detta personlighetsdrag - följsamhet - är såklart precis motsatt det man vill åstadkomma med högre utbildning: självständighet i tanke och handling och motståndskraft mot propaganda.

De flesta som arbetar i högskolan känner till att en viktig förändring som genomförts som en del av Bolognaprocessen är att kurser och program ska ta sikte mot förutbestämda lärandemål. Dessa läran-

demål är emellertid bara en aspekt av den mycket mer genomgripande ambitionen att omvandla högre utbildning till ett "konstruktivt länkat system". Ett konstruktivt länkat utbildningssystem, skriver John Biggs som myntade termen på 1990-talet, är ett system där alla komponenter - från enskilda kursmoment och examinationer till lärares utbildning, attityder och samarbetsformer - samverkar för att studenterna ska lära sig precis det som lärandemålen beskriver. Målet, förklarar Biggs, är att studenterna ska bli "infångade" av ett finjusterat nät av samverkande mekanismer, så till den grad att de inte kan undgå att lära sig det som avses.¹

Universitetet framstår här inte som en tillgång och resurs för studenter att närma sig sina olika livsmål - om det så är förkovran eller yrkesskicklighet. Studenternas olikhet framstår som ett problem att bemästra, med målsättningen att alla ska stöpas i samma form.

I det konstruktivt länkade utbildningssystemet måste det råda konsensus inom lärarkåren, inte bara rörande vilka mål som en viss kurs ska leda studenterna mot, utan även om vad lärande egentligen är för något, och hur undervisningen i ljuset av denna lärandeteori bör vara organiserad. En mekanism som verkar för att få alla lärare att "tänka rätt" om dessa frågor är de obligatoriska kurserna i högskolepedagogik. En mer sofistikerad styrteknik utgörs av ambitionen att upprätta en hierarki inom universitetslärarkåren, som i sin mest utpräg-lade form skiljer mellan obe-

höriga, behöriga, meriterade, och slutligen excellenta lärare.² Tanken är att man ska röra sig uppåt i denna hierarki genom att delta i högskolepedagogiska aktiviteter, som kursläsande, kursutveckling, akademiskt ledarskap och forskning, och att varje nivå ska vara förknippad med vissa privilegier, som högre lön och minskad undervisningsbörda. Om risken att inte få fast anställning om man inte läser de obligatoriska kurserna fungerar som piska, fungerar möjligheten att stiga i graderna som morot. Ju högre upp i hierarkin man befinner sig, desto större ansvar anmodas man ta för den högre utbildningen.

Liksom studenterna, omges i allt större utsträckning även lärarna av ett finmaskigt nät av mekanismer som verkar för att likrikta deras tänkande, känslor och handlingsmönster mot ett förutbestämt mål. Medan studenterna placeras i obligatoriska aktiviteter där de - med inspiration från 1950-talets behaviorism (Skinner) och 1960-talets cybernetiska psykoteknik (Gagné) - anmodas att aktivt omforma sina egna beteenden mot föreskrivna lärandemål, välkomnas lärare att engagera sig och i kollegial samverkan bidra till att utveckla den högre utbildningen. Men målet för detta engagemang är givet från början - vad frågan gäller är hur, mer specifikt, utifrån personliga preferenser och lokala omständigheter, som den högskolepedagogiska visionen om ett konstruktivt länkat system för studentcentrerat lärande kan realiseras. Även denna form av delaktighet-inom-givna-ramar är en välkänd och väl beprövad

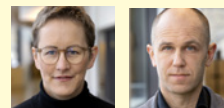
teknik både inom management (ofta förknippad med Elton Mayo) och som instrument för propaganda (i Kina till exempel).

Inom detta system för högre utbildning har självständigt handlande ingen plats. Studenter är föremål för systematisk beteendemodifikation; lärare betraktas som instrument för att realisera den. En student som gör något annat än det föreskrivna ska inte bli godkänd; en lärare som inte bidrar till systemet betraktas som ansvarslös, som oprofessionell, som någon som inte har förstått sitt uppdrag. Bara det som bidrar till systemets funktion tillmäts värde.

Högre utbildning betraktas idag som det kanske bästa skyddet mot desinformation och propaganda. Givet hur högre utbildning idag är organiserad, är det svårt att se hur den skulle kunna fylla en sådan funktion. Tvärtom tycks risken stor att högre utbildning gör såväl studenter som lärare mer styrbara, i stället för att ge dem förutsättningar att tänka självständigt.

¹ John B. Biggs, *Teaching for quality learning at university: what the student does* Society for Research into Higher Education, 1999), s. 99.

² Katrina Winka och Åsa Ryegård, *Pedagogiska meriteringsmodeller vid Sveriges universitet och högskolor 2021*, Umeå universitet, 2021. Länk: <http://umu.diva-portal.org/smash/record.jsf?pid=diva2%3A1608541&dsid=8589>

Susanne Dodillet/Sverker Lundin, universitetslektorer i pedagogik.

FACKFÖRBUNDET ST
GÖTEBORGS UNIVERSITET

VI FÖRHANDLAR DIN LÖN!

Just nu bestäms nya löner för medarbetarna vid Göteborgs universitet. Är du medlem i Fackförbundet ST förhandlas din lön av det lokala facket.

Det betyder att

- vi ser till att arbetsgivaren inte ensidigt bestämmer vad du ska tjäna varje månad
- vi ser till att din lön jämförs med dina kollegors så att det inte uppstår osakliga löneskillnader
- vi ser till att alla dina insatser under året synliggörs, diskuteras och värdesätts.

Som medlem har du alltid någon att fråga om din lön och dina övriga anställningsvillkor. Våra förtroendevalda kan på plats ge dig den vägledning och det stöd du behöver. Du kan också ringa eller mejla ST Direkt som ger dig snabba svar varje vardag.

Vill du veta mer om alla fördelar med att vara medlem i Fackförbundet ST? Testa oss gratis i tre månader! Är du doktorand betalar du bara 80 kronor i månaden under hela din forskarutbildning.

Gå till st.org/medlemskap och bli medlem redan idag!

Vill du fördjupa internationell samverkan? Nå makthavare med din forskning? Diskutera kriser i pandemins fotspår? Formulera samtidens utmaningar?

Vi utvecklar tillsammans
jonseredsherrgard@gu.se

JONSEREDS HERRGÅRD

GÖTEBORGS
UNIVERSITET

NY PÅ JOBBET

Ahmed Alrifaiy är forskningsingenjör på Tjärnö marina laboratorium.

Anette Billström är personaladministratör, HDK/Valand.

Åsa Bini är kommunikatör, HDK/Valand.

Andrei Chagin är professor i molekylär medicin.

Susanna Fellman, professor i ekonomisk historia, är ny ledamot av Vetenskapsrådets styrelse.

Marina Ghersetti är professor i journalistik, medier och kommunikation.

Benjamin Hartmann är professor i företagsekonomi med inriktning mot marknadsföring.

Peter L Holmstrand är adjunkt inom musikpedagogik, HSM.

Isak Krantz är tekniker,

HDK/Valand.

Ann-Catrin Lindgren är ekonom, HDK/Valand.

Elin Låby är universitetslektor i bildpedagogik, HDK/Valand.

Karin Marmander är adjunkt i musikpedagogik, HSM.

Sofie Nordlander är personaladministratör, HSM.

Ann Norgren är professor i klinisk genetik. Professuren är förenad med en anställning som specialistläkare/överläkare.

Bo Rosenkull är professor i scenisk gestaltning med inriktning musikdramatisk sång, på HSM.

Moa Sahlin är adjunkt i estetiska uttrycksformer, inriktning dans, på HSM.

Anette Skärner är professor i socialt arbete.

Ingrid Stigzelius är biträdande universitetslektor i företagsekonomi med inriktning marknadsföring.

Marie Studahl är professor i infektionsmedicin.

Laurenz Thomsen är professor i sen-holocen/ antropocen marin sedimentologi.

Rhian Waller är universitetslektor vid institutionen för marina vetenskaper, Tjärnö marina laboratorium.

Tobias Wiklund är adjunkt inom musikpedagogik, inriktning pop-rockensemble, på HSM.

ANSLAG

Följande GU-forskare har av Vetenskapsrådet beviljats ERC Starting Grant, en satsning som riktar sig till forskare i början av sin karriär som har vetenskaplig excellens som enda urvalskriterium.

Ann-Kristin Kölln, statsvetenskapliga institutionen, får bidrag för projektet *INTRAPARTY The*

Benefits of Conflict: How Factions Can Enhance Political Parties' Electoral Performance; **Tintin Wulia** får bidrag för projektet *THINGSTIGATE Things for Politics' Sake: Aesthetic Objects and Social Change*.

Irina Balog, forskare på Företagsekonomiska institutionen, får Wallanderstipendiet på 1 725 000 kronor som ger henne möjlighet att forska tre år på heltid. Hennes forskning kommer att fokusera kring idén "sex som makt".

Martin Henning, projektledare för forskningsprogrammet *Swedish Labour Mobility Lab*, har beviljats 16 miljoner kronor från forskningsrådet Forte under sex år. Programmet ska kartlägga och analysera arbetskraftens rörlighet till nya, växande jobb i Sverige.

Johan Lundin, professor i informatik, får dela på drygt 11,6 miljoner kronor från Marianne och Marcus Wallenbergs stiftelse (MMW). En del av pengarna går till projektet *The Missing Teacher in AI: Involving Teachers in Metadesign of AI to Ensure FAIRness*, som handlar om att undersöka vilka följder användning av artificiell intelligens kan få i skolan. Även projektet *How Does Business Analytics Produce Value: Analyzing Regimes of Organizing* beviljades medel av MMW och leds av **Rikard Lindgren**, professor i informatik.

Peter Esaiasson, professor i statsvetenskap, är projektledare för *The Future of Diverse and Disadvantaged Neighborhoods in the Nordic Welfare States – The Voices of Residents*. Projektet inne-

Vinn biobiljetter!

Läs tidningen och var med och tävla. Bland alla som svarar rätt drar vi vinnare som får ett presentkort på två biobiljetter vardera. Lycka till!

1. Hur stort var GU:s överskott för 2021?
2. Varför finns det så många partier i det nederländska parlamentet?
3. Vad heter de nya föreståndarna för Centrum för hav och samhälle?
4. Vad var det kemisten Johan Gadolin hittade 1794?
5. Vad uppmärksammades den 27 januari?

Mejla ditt svar till gu-journalen@gu.se. Ange var du arbetar och din postadress så att vi kan skicka biobiljetterna om du vinner. Vi publicerar vinnarna i nästa nummer.

Förra numrets vinnare av biobiljetter är:

Eva Bergström, servicetekniker, Campusservice Haga
Erik Earnest, antagningshandläggare, Sektionen för antagning
Desirée Wise, administrativ chef, institutionen för fysik

GU Journalen gratulerar vinnarna!

Förra numrets rätta svar:

1. Det årliga anslaget till UB är 242 miljoner kronor.
2. Cirka 70 000 människor dog i USA förra året på grund av överdos av opioider.
3. 1905 fick Otto Nordenskjöld en professur i Göteborg i ämnena geografi och etnografi.
4. Författaren till boken *Sjömat* är Kenneth Lundin.
5. Mattias Zachrisson ska cykla till Paris för att samla in pengar till forskning om barncancer.

bär surveyundersökningar bland invånare i bostadsområden med etnisk mångfald för att höra deras synpunkter. Samtidigt är projektets syfte att skapa metoder att höra personer som vanligen inte deltar i undersökningar. Forskare från Sverige, Danmark, Norge och Finland deltar. Projektet är beviljat 850 000 euro för tre år och ingår i satsningen *Framtida utmaningar i Norden – människan, kulturen och samhället*, där 11 projekt finansieras med sammanlagt cirka 10,5 miljoner euro. Finansiärer: Svenska litteratursällskapet i Finland, Svenska kulturfonden, Suomen Kulttuurirahasto, Stiftelsen Brita Maria Renlunds minne, Riksbankens Jubileumsfond och Familjen Kamprads stiftelse.

Följande forskare får 4,5 miljoner kronor från Sjöbergstiftelsen: **Roger Olofsson Bagge** för *Regional treatment together with modern immunotherapy in the fight against uveal melanoma* samt **Anders Ståhlberg** för *Monitoring treatment efficacy in sarcomas using liquid biopsy analysis*. Följande forskare tilldelas 3 miljoner kronor: **Barbro Linderholm** för *Expanding treatment options for patients suffering from breast cancer brain metastasis* samt **Lisa Tuomi** för *Improved jaw opening and swallowing function in patients with head and neck cancer following preventive exercise: a randomized study*.

Hjärt-Lungfonden har delat ut 59 miljoner kronor till bland annat följande forskare: **Jan Borén**: 5,4 miljoner kronor för *Triglyceride-rich Lipoproteins and Cardiovascular Disease*, **Annika Rosengren**: 4,35 miljoner kronor för *Obesity over the life course and cardiometabolic disease – a perfect storm in the post-COVID-19 pandemic setting*, **Fredrik Bäckhed**: 5,1 miljoner kronor för *Gut microbiota and cardiovascular disease: from patient to metabolite* **Anders Jeppsson**: 4,5 miljoner kronor för *Prevention och behandling av komplikationer efter hjärtkirurgi*.

UTMÄRKELSER

Tobias Andermann har tilldelats Kungl. Skogs- och Lantbruksakademiens belöning för framstående doktorsarbete. Priset, som överlämnas av H.M. Kung Carl XVI Gustaf, tilldelas honom för avhandlingen *Advancing Evolutionary Biology: Genomics, Bayesian Statistics, and Machine Learning* som beskriver nya verktyg inom evolutionsbiologi. Det är första gången priset ges till en forskare vid GU.

Karin Bylund är ett av namnen på tidningen *Aktuell Hållbarhets* lista över Sveriges främsta unga hållbarhetstalanger. Karin Bylund är projektledare på GMV där hon bland annat arbetar med hållbarhetsveckan Act Sustainable, som vänder sig till både studenter och anställda vid GU och Chalmers.

Aktuell Hållbarhet sammanställer varje år en lista på Sveriges 33 främsta talanger under 33 år, som är med och formar framtidens hållbarhetsarbete.

Barbara Czarniawska, professor vid Göteborgs Research Institute (GRI), har tilldelats NEON:s hederspris för sina exceptionella akademiska prestationer inom lednings- och organisationsstudier. Med detta pris ville organisationskommittén vid NEON, Nettverk för organisationsforskning i Norge, tacka Barbara Czarniawska för hennes hjälp med att utveckla skandinaviska och nordiska forskarmiljöer. Prisceremonin hölls i Lillehammer vid NEON-konferensen 24–26 november 2021, ett tvärvetenskapligt årligt evenemang med fokus på Management and Organization studies.

Sara Hed, doktorand på sektionen för psykiatri och neurokemi, har utsetts till 2021 års mottagare av Carin Mannheimers pris. Hon får priset för utveckling av en korttids terapi, specialanpassad för äldre med suicidproblematik.

Jonas Ivarsson, professor i informatik, kommer att ingå som ledamot i Migrationsverkets etiska råd. Beslutet togs av regeringen strax före jul. Bakgrunden är att Migrationsverket allt oftare hanterar frågor kring automatisering av handläggning och utredningar. Rådets funktion är rådgivande och Migrationsverkets generaldirektör kan vända sig till rådet i etiska frågor. Förordnandet gäller till och med juni 2024.

Jan Ljungberg, professor i informatik, är ny ledamot i Fortes styrelse och **Johan Lundin**, professor i informatik med inriktning mot lärande, är ny ledamot i Vetenskapsrådets utbildningsvetenskapliga kommitté.

Kerstin Johansson, professor i marin ekologi och föreståndare för Tjärnö marina laboratorium, har utsetts till hedersdoktor vid Lunds universitet. Hon forskar om genetiska förändringar som leder till nya arter.

Sara Landström, docent i psykologi, tilldelas Birger Karlssons vetenskapspris 2021 av Kungl. Vetenskaps- och Vitterhets-Samhället i Göteborg (KVVS).

Kerstin Renard, personaldirektör vid AB Volvo, är mottagare av medaljen Pro Studio et Scientia – för engagemang och vetenskap. Priset är instiftat av Handelshögskolan i syfte att uppmärksamma personer som gjort omfattande och mångåriga insatser för att stödja och främja skolans verksamhet och därmed universitetet som helhet.

Jan Rosvall, professor och tidigare verksam vid GMV, har utsetts till professor och hedersordförande för IUACC (institutet för arkitektur och konstruktion) vid Universidad de Sevilla. Hans engagemang gäller forskning och forskarutbildning inom hållbart bevarande av byggnadsmiljö och kulturarv.

I slutet av 1970-talet skapade Jan Rosvall, tillsam-

mans med hustrun Nanne Engelbrektsson, institutionen för kulturvård samt senare även Sveriges första konservatorsutbildning. Han har även medverkat till skapandet av NMK (Naturliga material med inriktning mot miljö- och kulturvård), den första transdisciplinära forskarskolan inom kulturvård.

Stefan Pettersson, docent i kostvetenskap vid Centrum för hälsa och prestation, har blivit utsedd att ingå i satsningen *Morgondagens idrottsforskare* som Sveriges Olympiska Kommitté har startat. Han är en av nio juniora forskare i satsningen.

Mathias Wernbom, forskare inom träningsfysiologi vid Sahlgrenska akademin, är en av de nio forskare som utsetts att ingå i nya utvecklingsprogrammet Olympisk Offensiv. Det innebär möjligheter till tvärvetenskapligt utbyte och till särskilda samarbeten med såväl tränare som aktiva inom SOK:s stödprogram.

Tre forskare från Handelshögskolan har fått pris för sin forskning där de synliggjort hur slimmade arbetsorganisationer påverkar arbetsmiljön. Det är **Rebecka Arman**, **Nanna Gillberg** och **Maria Norbäck** vid Företags-ekonomiska institutionen som tillsammans får 60 000 kronor som delas ut av Kenth Petterssons minnesfond.

TILL MINNE

Journalisten och utrikeskorrespondenten Vanna Bekman har avlidit. För sitt mångåriga arbete med att beskriva neuropsykiatriska tillstånd, bland annat ADHD, blev hon 2011 hedersdoktor vid Sahlgrenska akademin. Hon har bland annat skrivit boken *Strider under hjärnåldern*. Vanna Beckman blev 83 år.

En unik gränsgångare

Vår tidigare kollega och vän Carl-Magnus Forsudd har efter en kort tids sjukdom avlidit 36 år gammal. Närmast sörjande är maken Kristina och döttrarna Ylva-Li och Alma, en mycket stor skara familj och släkt, vänner samt kollegor vid Göteborgs universitet.

Vi började lära känna Calle i augusti 2012 när han anställdes som studieadministratör för Europrogrammen vid Statsvetenskapliga institutionen. Calle blev snabbt en fantastisk kollega och vän: Finurlig, vänfast, omtänksam, lekfull, kunnig, musikalisk, hängiven internationalist, skämtsam, driven, engagerad och hjälpsam kollega.

Calle var värmlänning och växte upp i Karlstad med omnejd. Han tog sina första poäng i statsvetenskap vid Karlstad universitet 2006 varefter han åren 2006–2009 slutförde en kandidatexamen i statsvetenskap, engelska samt freds- och utveckling vid Växjö universitet.

Calle inledde sin yrkeskarriär inom Göteborgs universitet som administratör vid institutionen för språk och litteratur, där han arbetade 2010–2012. Det stora intresset för internationella frågor och gränsoverskridande akademiskt samarbete var en stark drivkraft när han 2012 sökte sig till Europaprogrammet och Statsvetenskapliga institutionen. Calle arbetade därefter några år som internationell handledare på Humanistiska fakultetskansliet och vid Högskolan för scen och musik. Calle var en unik gränsgångare med hängivet engagemang i sina relationer med kollegor inom administrationen, lärare och studenter.

Karin Andersson, **Sara Birgersson**, **Maria Lillestedt** och **Urban Strandberg**.

B Posttidning

AVSÄNDARE:
GU JOURNALEN
GÖTEBORGS UNIVERSITET
BOX 100
405 30 GÖTEBORG

Ögonblicket

Foto: JOHAN WINGBORG

Var? Vem? När?

- Aulan, universitetets huvudbyggnad, Vasaparken.
- Stefan Löfven, före detta statsminister, och romska teatern Arthem.
- Arrangemanget *Samling för demokarti* den 27 januari 2022.

Kort beskrivning

– Jag vill se det som en livsuppgift att stå upp för människovärdet och demokratin, sade Stefan Löfven vid minneshögtiden *Samling för demokrati*. Han stod också upp under framförandet av den romska nationalsången *Gelem, gelem* (Jag vandrade och vandrade), framförd av romska teatern Arthem.

Inledningsvis talade rektorsrådet Fredrika Lagergren Wahlin om vikten av att värna en fri åsiktsbildning, särskilt när antidemokratiska krafter

vinner terräng, inte minst på sociala medier. Arrangemanget innehöll också flera andra tal samt musik.

Manifestationen *Samling för demokrati* har genomförts i Göteborg sedan 2000. Den 27 januari är den internationella minnesdagen för Förintelsens offer eftersom det var detta datum 1945 som koncentrationslägret Auschwitz-Birkenau befriades.